گوڵ سوو

گوڤارێگ مانگانەی
گشتییە لەلایەن
دەزگای رووشنهویری
(شەفەق) بڵاوەو ئەکریەێد

شمارە (٩٦) کانون دویەم (٢٧١٢) کوردەی (٢٠١٣) زاینی

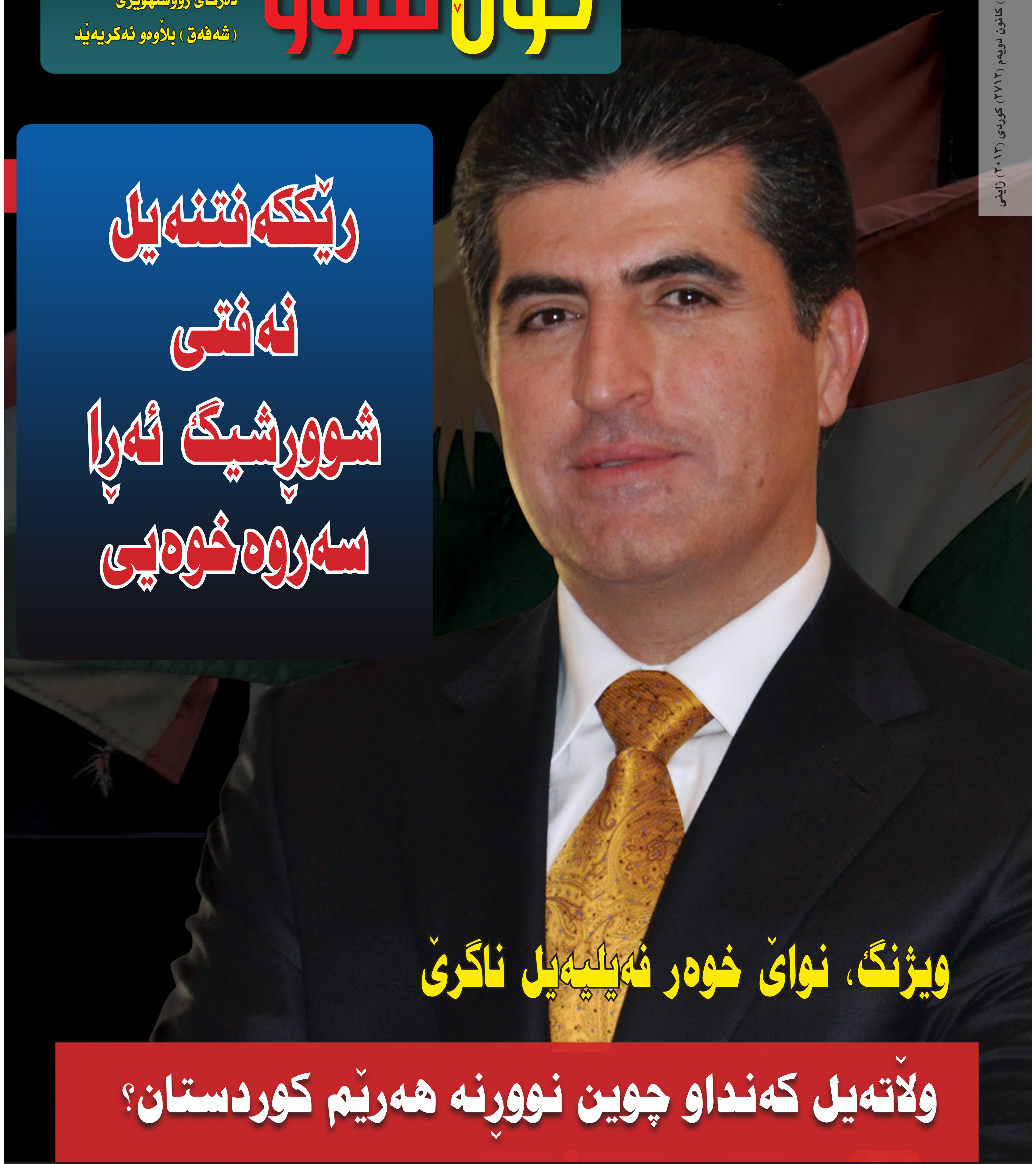

ڕێککەفتنەیل نەفتی شووڕشیگ ئەڕا سەروەخوەیی

ویژنگ، نواێ خوەر فەیلیەیل ناگرێ

وڵاتەیل کەنداو چوین نووڕنە هەرێم کوردستان؟

گول سوو

GULL SOO MAGAZINE

شماره (٩٦) كانون دويم (٢٧١٢) كوردى (٢٠١٤) زاينى

مجلەیەگ مانگانە گشتییە لەلاین دەزگای رووشنهویری
ورەسانن کورد فەیلی(شەفەق) بلاۆوئەکریەێگ

10

کورد بازیزانە تازەگەی خوەرهەلاٚت ناوین

21

کار دبلۆماسی لە سەردەم تازە

24

کەس نەگونجیاگ لەجی گونجیاگ!!

سەر نویسەر

عەلی حسێن فەیلی

جێگر سەر نویسەر

ماجد سویرەمیری

بەرێوەبەر نویسانن

جەمال ئەرکەوازی

سکرتێر نویسانن

ئاراس جەواد

دەستەی‌نویسەرەیل

جەواد کازم
سوندوس میرزا
سارا عەلی

ئامادەکردن هونەری

ئیمان حەبیب عەلی

Tel:
07901373702
7403411
7198552

gullsoo@shafaaq.com

ديموكراسى لەعراق شكەست هاورد ٢٧

سەرەتای پەیابوین شار لە کوردستان ٣٧

دیاریکردن وەخت ئەرا مردن ٤٦

نرخ ١٠٠٠ دینار

خاوەن ئمتیاز دەزگای رۆشنبیری و راگەیاندنی کوردی فەیلی(شەفەق)

مؤسسة شفق للثقافة والاعلام للكورد الفيليين

رقم الاعتماد في نقابة الصحفيين العراقيين ١٠١٥

رقم الايداع في دار الكتب والوثائق٨٩٢ في ٢٠٠٦

سەرباس شمارە

کێ دەوڵەمەنترە لە ناونیمان؟

وەل گوزەرکردن رووژ و مانگ و ساڵەیل، عومر ئادەمیزادیش وەلیا گوزەر ئەکاو خوەی لەوەردەم پەیمانە و هساوەیلیگ دوینێدەو ک تویشی هاتگە ، ئمجا وەل کووتایی ساڵ ٢٠١٣ی زایینی، مەرج نییە ک ئاکامەیل وە شومارە بوون، بەڵکوو برێگ لەلیان مەعنەوین و کاریگەرن لەبان مەردم و ژینگە.

ئەگەر ئیمە پیشبینی پابەندیەیل خوەمان بکەیم، ئەوە دەرکەفێد ک وە جددیەت و کارکردن لە"شەفەق" بردیمنەسەی سەر و وەردەوام بویمنە لە کار و پێشکەفتن وە تایبەت لە جەهان رەسانن فەرزکریاگ "رووژنامەگەری ئەلکترۆنی"، ک یەیش خوەی لە خوەی دەسکەفتیگە وەل ئەو گرفتەیل جووراوجوورە ک هاتیانە تویشمان.

ئەنترنێت هووکاریگە ئەرا پەیوەندی ناونی مللەتەیل و ئیمەیش لە کارەگەمان باوەڕمان ئەوەسە نوێنەر ئەوانە بویمنە ک خاوەن بەرهەمن نەک تەنیا تەماشاکەر بی کردەوەو بەرهەم.

ماوەی فریەیگە تائیسە، فریەجار هاوریاسە گووشمان ک ئیمە مەردمانیگیم کەم توانا وە بەراورد وەل کەسەیل تر، ئی کەم تواناییمانیشە وە گوورەی جەهان ئەنتەرنێت بوی ک کێشەی خوەمان لەتی خستیمنە روی نەک وە ئاست ملیۆنەها یا سەدان هەزار کەس، بەڵکوو نوێنەرایەتی شومارەی فەیلیەیل بوی.

دارایی و سامانەیل دو شێوازن، یەکێگیان ماددی و ئەواکەیش مەعنەوی، لەڕوی ماددیەو جیاوازی ناونی دەوڵەمەن و فەقێر دیارە جوور موڵك و کاڵاو پویل نەخت و چشتەیل تر، تەنانەت لە جەهان سیاسەت و کوومەڵگایش دوینیم ک زوورم رووڵەیل پێکهاتەگەمان لە چین نەدارن و کاریگەری نەخشیان لەڕوی کوومەڵایەتی و سیاسییشەو دیاریکریاگە، هەرچەن بەشداریش بوون لەو سیاسەتیشە وە تەنیا.

لەوەر نەوین توانای کارایگ لەبان زەوی واقع، بایەسە وەڵای کەمەو گرنگی وە یەکێگ لە جیەوگر کردوەیی بدریەێد ئەرا پەیوەندی ناونیمان و ئەرا پڕەوکردن ئەو ماوەیل سەخت و دویرەوخستن جوگرافیە، ک ئەویش لەرێ رەسانن هویر وڕاو دەنگەیل و خواستەیلمان ئەرا کەسان تر ک وجوود دیرن لە جەهان ئەنتەرنێت و میدیای ژنەفیاگ و دوینریاگ.

ئەرا نموونە: لە جەهان فەیسبوك ک رووژانە ملیۆنەها کەس سەردانی کەن و لەتی پەیوەندی وەل یەکتریەو گرن، پرسیارێگ تیەێدە وجوود: ک ئایا شومارەی فەیلیەیل لەناونی ئەوانە چەنیگەو چەنیگ لەوانە خاوەن کێشەن جوور کێشەی ئیمەو بەرهەمەیلیان چەنیگە ک بتویەنیم بویشیم ئی بەرهەمەیلە تایبەتە وە ئیمەی فەیلی؟

وە هەر حاڵ وەل بەسانن لاپەڕەی ساڵ ٢٠١٣ ئامارەیل ئاماژە وە ئەوە دا ک خاوەن ڕەوای فەیسبوك جایەڵ جوانیگە لەناونی بیس ساڵان و نزیکەی یەك ملیار دۆلار لە داهات خوەی خەرج کردگە لەبان نەدارەیل و پرۆژەیل ئنسانی، ک یەیش گەوراترین وەخشینە لەی بوارە، ئمجا لەیرە ئی پرسیارە کەیم ک دەوڵەمەنەیلمان لەڕوی ماددی و مەعنەویەو چە پێشکەش کردنەسە رووڵەیل پێکهاتەگەیان و چە کردنە ئەرا وەرگری کردن لە کێشەگەیان؟

ئەگەر هات و زانیاری لەبان ئی مەسەلە پەیا بوی، ئەوە فیشتر ئەو هەقیقەتە دەرئەکەفێد لەباوەت پەیوەندیمان وەل یەکتری و ئەوە دەرئەکەفێد ک توانای ئی پێکهاتە چەنیگەو تا چەنیگ خاوەنەیلی پابەندن و گرنگی دەنە کێشەگەی.

عەلی حسێن فەیلی

سەر نویسەر

دەرفەت تازەیگ ئەرا راسەوکردن ریڕەو

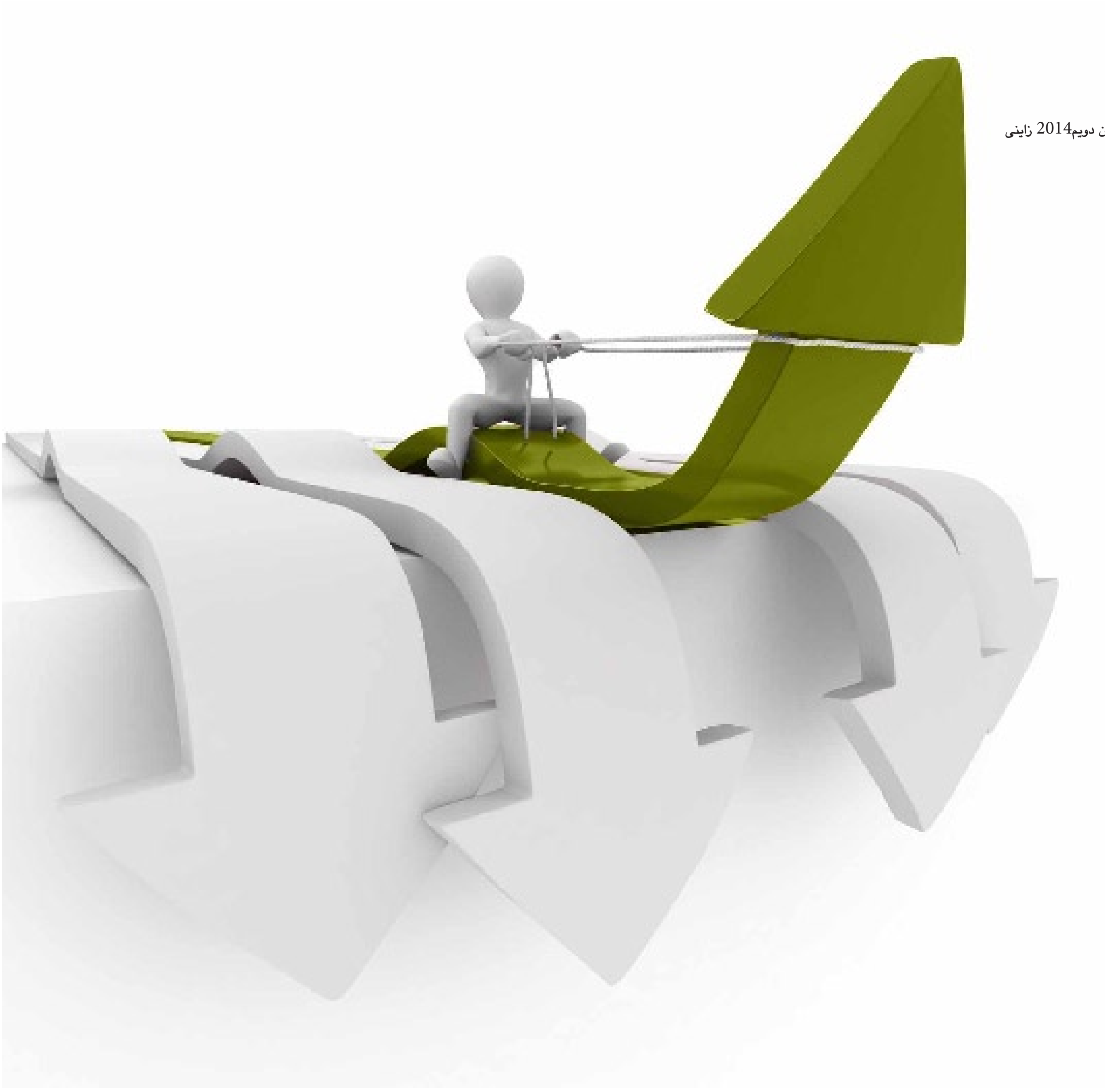

سوندوس مێرزا

وە شیوەیگ ئمڕوو لە عراق و لە کوردستانیش وە شیوەیگ تاییەت، وەل وەردەوامی بار پڕ قەیران و دەرخستن نارەزایی لەبان کارەیل حکوومەت و حزبەیل دەسڵاتدار، دوینیم ك چالاکوانەیل و کارکەرەیل مەیدان سیاسی جموجویل گەرمیگ کەن وەرەو لای ئی لایەن و ئەو لایەنەیل سیاسی نەك لەوەر خاسسازی یا ئاڵشتکرن، بەڵکوو گەردنە شوون بەرژەوەندی خودی و دامەزرانئیان و دەسخستن ئمتیازەییلیان.

ئمجا ئەو فەیلیەیلیشە ك هاتنە ناو ئی رکابەری دویاکەفتگە زوی کاریگەر بوین وەی ژینگە و هووکارەی ئەزموون کەسەیل تر وەرجە خوەیان بوین.

مـــایــەی وەهـــویـــرخـــستـــنە ك ریکخریاگەیل و تەنانەت حزبەیل سیاسی فەیلییش لەوەر تایبەتمەندی ئاشکرامان، کەفتنەسە وەر ئەو دیدە ك گومان هەم لە عراقیەت و هەمیش لە کوردبوینیان بکریەید، هووکار ئی مەسەلەیشە شایەت ئەوە بوود ك ئی ریکخریاگ و حزبەیلە بەسیان وەخوەیانەو دینەو کەسەیلیگ غەیرە فەیلی لەتیان نەود، یەیش لەوەختیگ ئیمە بەشداری کەسەیل تر کەیم لە حزب و رێنمایەیلیان، وەلی لایەن تر گرنگی وەی بەشداریە نایەن وەڵانا لە جموجویل سیاسی و کارەیل تر ، ئمجا ئیمە ناسنامەو مولك و ماڵان وە زەرەد نەیایم لە ئاکام ستەم حکوومەتەیل، بەڵکوو رەفیق و خوەشەویس و رەسیدمان لەدەسدایم لەلای ئەو حز ب و ریکخریاگەیلەو تەنانەت جایەڵ جوانەیلمانیش لە کوردەیل فەیلی لەدەسدایم دویای ئەوەك نارەحەتی دڵتەنگی و بیبەشی کیشان وە بوونەی سیاسەت و پەیرەوەیل ناواز و بی بەرهەمدار.

ئەگەر لەلایگ ترەو فیشتر وە گەشبینیەو تەماشای باوەتەگە بکەیم وەل بار ئیسەی ناسروشتی عراق، برێگ لە ریکخریاگ و قەوارەیل سیاسی و کوومەڵایەتی و رووشنهویری و وەرزشی فەیلی ك هەرچەنی ئەو توانا و ئەو بەرنامەیل نەیرن و لەو ئاست بەرزە نین و تیکەڵایی نەیرن وەل لایەنەیل و بویەسە مایەی کزی کاریگەری سیاسی، وەلی ئەو گردەوبوینە جوور دەسکەفتیگگ تاریف کریەید نەبایەد بشاریەیدەو.

فەراموشکردن و دویرەوخستن ئی پیکهاتەی گرینگە جوور کوردیل فەیلی لەلایەن حزبەیل سیاسی سەرەکی یەکیگ بوی لە گرینگترین ئەو هووکارەیلە ك بوینە مایەی دامەزرانن ئی ریکخریاگ و حزبەیلە سیاسی فەیلیە و گشتینایش جەخت لەبان مەزلومیەت ئی چینە کردیان.

حزبەیل سیاسی شیوە عەرەبی دویر نین لە دید کیشەی فەیلیەیل و تەنانەت سەدام حسێن خاوەن دوسیەی لەناوبردن وەجەم هەوڵ ئەوە دا کورد فەیلی لە وجوود نەیلید و بیجگە ئەوەیش هەوڵ ئنکار عراقیەتمان داو ئنکار لەوەیش نەکرد ك کوردیم، هەر لەوەر ئەوەیش سزامان دا وەل کورد و وەل شیعەیش، دی وەو بوونەیشەو ئەڵڵاجەوی نەوی ئەوانەك ك تەسفیر کریان و دەرکریان شیوازیگ ئەرا تیکەڵبوین لە پرووسەی سیاسی بوینەو وەشیوەیگ دروس و کاریگەر.

ئیمە لەبەغداو کەسەیل تر لە دەیشت و لە ئاوارەیی لەناونی ماوەیگ و ماوەیگ تر دەس کەیمنە چالاکی جوور خواست و ئەرکیگ ، وەلی پرسیار لەیرا ئەوەسە ئایا لەروی سیاسیەو کاریگەرە و تا چەنیگ رەنگەو ئەیاد لەبان مەیدان ئعلامی؟ وەراسی ئەگەر لەروی ئاماریشەو غەدر لەلیمان بکریەید لە شاریگ جوور بەغدا ك فیشتر لە هەفت ملیۆن کەس لەتی نیشتەجیە لە وڵاتیگ ك مەردمەگەی فیشتر لە ٣٠ ملیۆن کەسە، ئەوە وە وجوود سەدان هەزار لە کوردەیل فەیلی تویەنستیایم ریڕەو پڕ متمانە بگریمنە وەر وەرەو نوا ئەگەر مەیل راسکانی بویاتاد لە ریڕەو سیاسە راسی و نەرمی لە مامڵەکردن لەجیای یاخیبوین و بەشداری خراو.

من لەشوون ٢٠٠٣ وەل برێگ لە رەفیقەیلم کار رەسانن هەڵوژانم لە چوارچیوەی ریڕەو کیشەی فەیلی و کار جددی کردیم وەبی داوریان، مەردمان فریەیگیش وەڵانا کار کرد، وەلی جی داخە دەرکەفت ك زوورمیان مینەی کار جوور وەزیفەیگ کردیان و خاوەن کیشەگە نەوین، ئنجا دویاخریش هس وە کەمی کارمەند کارا کردیم و لەوەرانوەر ئەوەیش وەل برایەیل دڵسووزمان کار کردیم لەبان کیشەگەمان ك هەرچەنی ئەوان لە پیکهاتەی ئیمەیش نەوین.

ئیمە پەشیمان نییم لەبان ئەوەك پیشکەشی کردیم و هیمان نەرەسیمنەسە ئەو قوناغە ك چالاکیەیلمان و کارەیلمان گیر بیەیم، وەلی قوناغ ئایندەی سیاسی و هەڵوژاردنەیل ئەنجوومەن نوێنەرەیل و مەسەلەی کۆتا یا وەبی کۆتا ئەگەر ئاکام خاسیگ بوود ئەوە مامڵەی کەسەیل تر ئاڵشت بوود وەڵانا وەشیوەی خاسیگ و گرفتەیلمان چارەسەر بوود وە ئاسانی لەوەر خاتر هاوردنەوەی هەقەیلمان و دوبارە نەکردنەوەی ئەو زوڵە ك هاتە تویشمان.

هەر لەوەر ئەوەیش هویرکردن لە چەسپانن کاریگەر پایەی فەیلیەیل ك وەجووریگ شایستەیان بوود، تەنیا زەمانەتیگە ئەرا ئەوەك هاوبەشیمان وەل باقی مەردمەیل تر شیواز خاسیگ وەخوەیەو بوینید.

ئیمە ئەگەر پشتیش بکەیمنە ئاینده، ئەوە نادێدە نواگیری لە هاتنی وەرەو لامان.

دەرئەنجامەیل خراو لەگشت هەڵوژاردنەیل هەر دوبارەوە بویە ك هەرچەن برێگ خاسییش داشتگە.

لەسای دەسنەکەفتن کۆتا یا هەر زەمانەتیگ تر ئاشکراو نائاشکرا ئی باوەتە نگەرانیەیل تازەیگ دروسکرد، وەلی باوەتەگە لەیرە کەفێدە چوارچیوەی وژاردەیل تر ك دیریمنەی.

ئیمەی کوردەیل فەیلی رووژیگ لە رووژان نەوتیمنە دوشمن سوننیەیلیم لە عراق لەوەر ئەوەك شیعەیم، بەڵکوو ئیمە رەفیق و هاوساو دووس عەرەب و مەردمان تریم لەی وڵاتە.

یە قسە نییە ك بویشید مەیدان سیاسی تەنیا دابەش بویە لەبان دو بەش یەکیگیان ئەرا شیعەو ئەواکەیش ئەرا سوننی، ئمجا کەسەیلیگ هەن هویر و ئامانج و رەسینەوەیل تر لیبراڵی مەدەنی پێشکەفتگخواز دێرن نەك مەزەوی و نەتەوەیی، ك ئایا هەق دیریم ئەو جوورە هویرەو بکەیم؟

کەسەیلیگیش هەن ریڕەو ئنسانی گرنگیدار لەوەرچەو گرن و فیشتر لە رێنمایەیل تر نەتەوەیی و تایفی ئەولەویات وەپی ئەیەن، ئایا بوود خاوەن ئی رێڕەوەیلە دەربکریەن لە ماوای خوەیان؟

گرنگ لە سیاسەت و باوەت هەڵوژاردنەیل ئەوەسە ك بەرنامەو پەیڕەو باوەڕ وەپیکردن بوود نەك ئاژاوەو لەکەدارکردن کرامەت.

نموونە لەبان ئەوەیش، گشت حزبەیل سیاسی و دەسڵات و رەسانن لە کوردستان هەڵگر وەرپرسیاریەتی نین لەوەرانوەر رەسینەوە لە کێشەی فەیلیمان، چوینکە داوڕیانیگ هەس، ك یەیش دریغی ئاشکرایگە، بەڵکوو کەسەیلیگیش هەن ناخوازن ئەو گومرگ و باجە لەبان فەیلی و شەبەك و ئێزیدی و کاکەیەیل هەڵگیریەێد، تەنانەت وەشێوەی کۆتای ئاساییش، ئەویش لەوەر ئەوەك نوێنەرایەتی نەیاشتوون لە پەرلەمان کوردستان، ك ئەرا ئی مەسەلەیشە هویچ مەهانەیگ یاسایی یا رێڕەویگ ستراتیژی رەگەزی نییە پشتگیری لەلی بکا، مانای ئەوەسە دی مەردم لەسایْ نەوین ئنتمای نەتەوەیی دویر لە حزبایەتی دەنگ وە روڵەیل هاو رەگەزیان نایەن، بەڵکوو دەنگەیلیان چوود ئەرا هووز و ناوچەیلیان.

ویژنگ، نواڵ خوەر فەیلیەیل ناگریڵ

گول سوو

دویاخریش دوینید نویسەریگ نەخوەنەوار و ناپابەند وە نەریت ئنسانی و نەتەوەیی برێگ واژەی ناشایستە گردەو ئەکاو قسە وە کێشەی گەورایگ ئەکا ك ئیمە وەپی ئویشیم تراجیدیای نەتەوەیی و دادگای باڵای تاوانەیلیش سفەت لەناوبردن وەجەم "جینۆساید" داپێ.

دەرخستن کێشەی فەیلی لە هەر شوون و لەوەردەم هەر وژدان زینگیگ ، بیگومان ئنسافی ئەکاو ئی قسەیلە لەبانی قەبول ناکا، ئمجا بڵاوکردنەوەی ئی جوورە باوەتیگ لە رووژنامەی "تەئاخی" ك سەرنویسەرەگەی پیاویگ وژداندارە ئەوە ئەخادە هویرمان ك جارجاریگ غەڵەت کەفێدەوەو نەبایەد گوزەیشتەی ئی رووژنامەی رووشنبەخش و هەڵوێستەیل پشتگیریکردنی لە کێشەگەمان لەهویر بوەیم، ئمجا نە تەئاخی گەورایی ئەیادە ئی باوەتە نەیش رەوایی و هەقداریەتی کێشەی کوردەیل فەیلی وەی جوورە باوەتەیلیگ کزەو بوود.

مەسەلەی کوردایەتی لەروی مەیلیگ خودیەو گوزارە لەلی ناکریەید، کوردیش جوور باقی مللەتەیل تر خاوەن جوورەها شێوەزار و ئایین و مەزەوە، ك خاڵ هێز ئیمەی کوردەیل فەیلی لەیرە ئەوەسە ك تاریخ جمشت کوردی ئەوقەرە ئەو قەرزار ئیمەس ئیمە قەرزار ئەو نییم.

دی هەرچەنی ك تایبەتمەندی جوگرافیاو باوەڕەیل ئایینی و شیوەزار باشووری کوردیمان دەرفەت وژاردەیل تر داپیمان لەوەر وجوودمان لە مەرکەز، وەلی وە مەیل خوەمان کوردایەتی هەڵوژانیم نەك لە ترس و شەرمەزاری یا لەوەر خاتر بەرژەوەندییگ دیاریکریاگ، بەڵکوو لەوەر باوەڕ تەواومان و رەوایی ئی مەسەلەی ئنسانیە.

ژان کوردەیل فەیلی

محەمەد عەلی سەماوی

کوردەیل فەیلی وەرگەی ژانەیل فریەیگ گردن و سەبر فریەیگیش کردن، گشت ئەو ژان و سەبریشە دەردیان چارە نەکردو خەم دڵەیلیان سارێژ نەکرد، چوینکە متمانە وە دادگەری کیشەو هەقەیل سروشتی خوەیان دیرن وە گوورەی یاسایەیل ناودەوڵەتی لەباوەت هەقەیل ئادەمیزادو هەقەیل تر جەهانی جوور هەق هاووڵاتیبوین و قسەکردن وە زووان داڵگی و دامەزرانن بنگەیل رووشنهویری و خوەندنگا ئەرا روڵەیلیان تا زانست وە زووان خوەیان لەتی وەربگرن و هەقەیل تر جوور رەگەزنامە.

ژانیگ تر ك پلکیا ئەو ژانەو، ئەویش ئەوەشە ك نوێنەر لە پەرلەمان عراقی نەیرن، ك یەیش دویرەوخستن و فەراموشردن و زوڵمیگەو گشت ئەیانەیش کاریگەری دیریدد لەبانیان، ئایا ئەراچە؟ ئەیا کوردەیل فەیلی لە پیکهاتەیل مللەت رەسەن عراقی نین ك دژ دیکتاتۆریەت و حوکم تەکرەوی و فاشیست خەبات کردن؟ ئایا لە نوای گشت قوربانیەیل نەوین لەوەر خاتر عراق و سەروەریەگەی؟ ئایا ئەوان و کوردەیل وە گشتی دروشم (دیموٚکراسی ئەرا عراق و خودموختاری ئەرا کوردستان) بەرزەو نەکردن؟ ئایا ئەیە خەباتیگ نیە لەوەر خاتر ئازادی و دیموکراسی؟ ئایا زیندانەیل پڕ نەوی لە جایەڵ جوان و ژن و پیرەیلیان؟

بەڵی ئەیانە ئەو پیکهاتە بوین ك زەرەد گەورایگ وەپیان رەسی لەڕی حکوومەتەیل یەك لە شوون یەك عراق و لەوەخت رژیم بەعس گەوراترین زەرەد وەپیان رەسان و تائیسەیش لەو زوڵم و جەورە قورتار نەوینە لە ئاکام سیاسەتەیل وەرتەنگ حزبی.

زویتریش کوردەیل فەیلی داوای تەرخانکردن کۆتا کردن لە چوارچیوەی بازنەی هەڵوژاردنەیل وە جووریگ ك نوێنەرایەتیان کەمتر نەود لە ٥٪ لە مەردم عراق، وەلی ئەو داواکاریە جیوەجی نەکریاو ئەوە بوی کورد فەیلی بی ئومید کریاو بیبەش کریان لە هەقەیل دەستووری لە نوێنەرایەتیکردن لە ئەنجوومەن نوێنەرەیل عراقی، ك یەیش زوڵم و ستەمە دەرهەق ئی پیکهاتە ك هیمان شانازی وە عراقیەت و نەتەوایەتی رەسەن خوەی ئەکا.

لە ئاکام بیبەشکردن فەیلیەیل لە نوێنەرایەتی لە پەرلەمان عراقی ئەوە بوی موقتەدا سەدر سەرکردەی رەوت سەدری رینمایی دا ئەرا وازکردن قاپی کاندیدکردن کوردەیل فەیلی لە چوارچیوەی لیستەیل فراکسیۆن ئەحرار وەخاتر چارەسەرکردن ئی مەسەلە، ئنجا ئەحرار ئی رینماییە وە خاڵ زانست:

-١ کوردەیل فەیلی شماریەن لەبان کورسیەیل کۆتا ك یەیش هەق خوەیانە.

-٢ شمارەیان کەم نییە وە بەراورد وەل کەمینەیل تر.

هەر لەوەر ئەوەیش فراکسیۆن ئەحرار قەوڵ وەپیان دا نوێنەرایەتی داشتوون لە چوارچیوەی لیستەیلی، وەل ئەوەیشا ئەحرا لە لێدوانەیلی وت: ئی کارە ئەرکیگەو کوردەیل فەیلی روڵەیل ئی وڵاتەنەو بایەسە لە بانمان و لەبان گشت هیزەیل نیشتمانی و فراکسیۆنەیل سیاسی پشتگیری لەلیان بکەن، هەر وەو خاتریشە داین هەق وەپیان و نوێنەرایەتیکردنیان لە ئەنجوومەن نوێنەرەیل هەقیگ سروشتیەو هەر لەوەر ئەوەیش بایەسە لەبان لایەنەیل وەرپرس حکوومی کار لەبان راسەوکردن ئەو مەسەلە بکاو کارئاسانی بکا ئەرا گلەوخواردن ئاوارەیلیان و هاوردنەوەی دەرکریاگەیل سیاسی ئەرا بان وەزیفەیلیان، چوینکە کەسەیلیگ شارەزا دیرن و نەف لە ئەزموون و شارەزاییان وەرگیریەید، بیجگە ئەوەیش ئەوان خەبات کردنە لەوەر خاتر ئی وڵاتەو لەوەر خاتر دادگەری و ئازادی و ریزگرتن لە ئنسانیەت.

کورد بازیزانە تازەگەی خوەرهەڵات ناوین

غازی حەسەن

مەسەلەی کوردستان و کێشەی کورد چوودەو ئەرا چەنەها سەدە، کورد وە گوورەی رووژگار خاوەن چەنەها میرنشینی سەر وەخوەیٚ بویەو تائیسەیش سێ حکوومەت وە ناو حکوومەت باشوور کوردستان ساڵ ١٩٢٢ وە سەرۆکایەتی شێخ مەحموود و کومار کوردستان ساڵ ١٩٤٦ وە سەرۆکایەتی قازی محەمەد و حکوومەت هەرێم کوردستان دویای وەهار ١٩٩١ هاتگەسە وجوودو ئیسەیش سەرۆك مەسعود بارزانی سەرۆکایەتیی ئەکا.

یەکەم و سێیەم ئی حکوومەتەیلە هانە باشوور کوردستان و دویەمیش لە رووژهەڵات کوردستان بوی. شوورش و ئاگاداربوینەوەی کورد لە باکوور و رووژئاوای کوردستانیش تازەس.

بارزانیەیل لە بیسەیل سەدەی وەرین لە گشت شوورش و راپەرین و حکوومەتەیل کوردستان نەخش داشتنە، مستەفا بارزانی جوور سەرکردەو رابەرێگ هەڵکەفتگ نەخش لە کومار مەهاباد داشت، ئی نەخشیشە نەك هەر تەنیا جوور پاڵەوانێگ جەنگاوەر و شوورش، بەڵکوو ئەرا یەکەمجار جوور رابەرێگ ستراتیجی نەتەوەیی و سیاسی و لەوەر یەکبوین کورد و یەك مەسەلەیی کوردستان بەشداری کرد.

لەشوون گلەوخواردنی لە سۆڤێت وەرین، لە رابەرایەتی شوورش ئەیلوول لە ١١ی ١٩٦١ هەمیشە کار کردگە تا کورد لەگشت بەشەیل کوردستان بەشداری لە شوورش بکەن و خوەیان وە یەك نەتەوەو یەك مەسەلە بزانن. بارزانی نەمر جوور رابەرێگ کورد مامڵە وەل کورد گشت پارچەیل و پێکهاتەیل تر ئایینی و نەتەوەیی کوردستان کردگە، هەر لە سەردەم ئەویش کریستانیەیل و ئێزیدیەیل

و کاکەیی و شەبەك و تورکمان و تەنانەت عەرەبیش تویەنستن وە شێوەیگ یەکسان و جوور برا بەشداری لە شوورش بکەن و نەخش وەرپرسیاریەتی لەتێ نیشاندان.

ئی پەیام ستراتیجیە ئمروو وەشێوەیگ قویل و لە سەردەمیگ تازەو جیا لە سەردەمەیل تر لەلایەن مەسعود بارزانی سەرۆك هەرێم کوردستانەو ئەرا یەکخستن هەڵوێست سیاسی کورد و گامناین وەرەو چارەسەر ئاشتیانەی مەسەلەی کوردستان لە تورکیاو شوونەیل تر ئەوەسە کار ئەرایٚ کریەێد.

سەردانەگەی بارزانی ئەرا ئامەدو دانیشتنی وەل سەرۆك وەزیرەیل تورکیاو پێشکەشکردن وتار وە زووان کوردی لە رێ ورەسمێگ دەوڵەتی وە شێوەیگ فەرمی، نیشانەیگ گەوراو مێژوویە لە وەرەونواچین مەسەلەی کورد.

سەردانەگەی بارزانی ئەرا ئامەدو دانیشتنی وەل سەرۆك وەزیرەیل تورکیاو پێشکەشکردن وتار وە زووان کوردی لە رێ ورەسمێگ دەوڵەتی وە شێوەیگ فەرمی، نیشانەیگ گەوراو مێژوویە لە وەرەونواچین مەسەلەی کورد.

مانای ئەوەسە ئەوەك سەرۆك بارزانی ئەنجامی ئەیاد، گامناینە ئەرا هاوردنەوەی کەرامەت کەسایەتی تاك کورد و هەڵسانەوەی کورد وە شێوەیگ تازەو سەردەمیانە، دویر لە تون وتیژی و خوینرشانن، دیارە ئی کارەیلیشیە جوور قەوارەیگ دەستووری و یاسایی وەناو" هەرێم کوردستان فیدراڵی لە عراق" رەسنێدە ئەنجام.

بێجگە ئەوەیش ئەرا یەکەمجاریشە سەرۆك و رابەرێگ کوردستان بتویەنێد ئابووری جوور چەکیگ بتەو لەوەر خاتر مەسەلەی رەوایٚ کورد بارێدە کار وەل ئەو وڵاتەیلە ك خاك کوردستان لەبانیان دابەش کریا،

هەر لەوەر ئەوەیش تویەنیم بویشیم کورد بازیزانە تازەگەیٚ خوەرهەڵات ناوینە، ك تەنانەت خود کورد یەکێگە لە کویەنترین قوربانیەیل سیاسەت لەناوبردن.

ڕێککەفتنەیل نەفتی شووڕشیگ ئەڕا سەروەخوەیی

سوورە مەرگەیی

داگیرکردن کوردستان و بەشبەشەوکردنی ئەرا چوار پارچەو لکانن هەر پارچەیگی وە دەوڵەتێگ دوشمنەو ئابلوقەیگ سیاسی و ئابووری و ئیچنە دیپلۆماسییگ خستە بان کورد ک لە شوورش و ڕاپەرینەیل دەسی وە هویچ شوونیگ نەرەسێد، وە شێوەیگ لە کومەڵگای ناودەوڵەتی داوریەیٚ ک تاوان دژ وە ئنسانیەت وەلیا ئەنجام دریا و هەمیشە وە تاوانباریش ناسریاو زووانی قەیەغە کریاو کلتوور و مێژووی شێوانن و تومەت چەتەیی و ڕێگریش ئەڕایٚ هەڵوەسریاو خەبات ڕزگاری نیشتمانیەگەی کوشیاو هەر وە بکوشیش ناوبریا.

دوشمنەیل ئەرا لەناوبردن کورد و زەفتکردن سامانەگەی گشت ڕێیگ تاقیەو کردن، وەلی کورد جوور نەتەوەیگ ئازادیخواز وە درێژایی ئەو مێژوو پڕ لە کارەساتە وەل ڕژیمەیل یەکٚ لەشوون یەک داگیرکار کوردستان هویچ وەختیگ دەسوەردار ماف و مقەیەتیکردن ناسنامەی کوردبوین خوەی نەویەو ڕخی نەچیە لە جەمکوشی و کاولکردن وڵاتەگەی.

رویداگ و ئاڵشتکاریەیل ناودەوڵەتی و دید دروس سەرۆك بارزانی و سەرکردایەتی سیاسی کورد ئەرا ئەو رویداگ و ئاڵشتکاریەیلە گریەکوورەی مەسەلەی کورد واز کرد و کوومەڵگای ناودەوڵەتی وە خەبات رزگاری ئاشنا کرد.

دوشمنەیل ک باوەڕیان ئەوە بوی کورد بایەسە هەر چەوی وەدەس ئەوانەو بوود، لە سەرەتا ئەو بار سیاسی تازە ئەرایان سەخت بوی، هەر لەوەر ئەوەیش وەل هەر وەرەونواچینێگ تەقالا ئەرا ئەوە کردن نوایٚ وەرەونواچینەیل بگرن، لەوەرانوەر ئەوەیش نێچیرڤان بارزانی هاتە بان ئەو باوەڕە ک تا بەرژەوەندی ئابووری مللەت کوردستان هامیتە وە بەرژەوەندی ئابووری ناودەوڵەتی نەکریەێد، ترس پیلانەیل سیاسی داگیرکارەیل لەبان مەسەلەی کورد تەواو نادیٚ، ئەرا ئی مەرامیشە دەوڵەمەنی کوردستان وە نەفت و غاز وە خاسترین هووکار زانست ئەرا مەیلکیشکردن بەرژەوەندی وڵاتەیل خاوەن هێز، وە ئەوەیش هەم پشتگیری ناودەوڵەتی ئەرا مەسەلەی کورد دابین کریەێدو هەمیش کورد بوودە خاوەن ئابوورییگ سەروەخوەیٚ.

یەیش دو هووکارن ک نەک هەر دەوڵەت وەبیٚ ئەیانە دانامەزریەێد، بەڵکوو دەوڵەتیش بوید ئەگەر ئەو دو هووکارە نەیاشتوید، یا ئەوەسە دەوڵەتبوین لەدەس دەید یا دەوڵەتێگ لاواز لەلیٚ کەفێدەو ک هەمیشە ها لە مەترسی رمیان، هەر لەوەر ئەوەیش داگیرکارەیل کوردستان وە ژنەفتن ڕێککەفتن نەفتی نارەحەت بوون.

لە سەردەم خەبات رزگاری نیشتمانی، مێژوو جوواو ئەو پرسیارە وە ئەوە داسەو، ک دوشمنەیل لە رویوەڕوی بوینەوەی هەڵوێستەیل نەتەوەیی بەشێگ لە بەرژەوەندیخوازەیل کورد خزاننەسە ناو سەنگەر خوەیانەو، ئەوانەك ئیسەیش لە مەسەلەی ڕێککەفتنەیل نەفتی دەنگ خوەیان خەنە پاڵ دەنگ نوری مالکی و ئەوە جەنگ فرووشتنە وە ئایندەی نەتەوەیی و دامەزرانن دەوڵەت کوردی، چوینکە ئی ڕێککەفتنەیل نەفتیە بێگومان لە بەرژەوەندی کورد و دویاڕووژ نەتەوەییمانە.

كورد پاداگرە لەبان جێوەجیكردن داواكاریەیلی

نەسرین ئەنوەر

گشت ساڵێگ وە هۆكارەیل جیاجیا كێشەی بودجەی عراق پەیا بوود و ئەو گرفتە ئەیادە تویش پەرلەمانتارەیل و نوێنەرەیل كورد لە بەغدا، وەتایبەت لەبان هساو هەرێم كوردستان ك كورد لە دویای ساڵ ٢٠٠٣ تا ئیسە هەق خوەیە رێژەی ١٧٪ لەو بودجەی عراقە وەپی بدریەێد.

گشت ساڵێگ جوور ئەوەك باوە، برێگ چشت تایبەت ئەرا رفوكردن پرۆژەیاسای بودجەی عراق ئەنجام دریەێد ك هەرچەنی كێشەو گرفتەیلیگ ئەیەنە تویشیەو، وەلی شایەد سەرشوماریيگ بی بەرنامەیی لەپلان گەشەوەپیداین و جیاوازیەیل ناونی هەرێم كوردستان و عراق یەكێگ بوود لەو گرفتەیلە. ئەوەك هەق یاسایی و دەستووری هەرێم كوردستانە رێژەی ١٧٪ بودجەگە ئەرا كوردستان بوود، وەلی ئەوەك ئاشكراس لە ماوەی چەن ساڵ گوزەیشتە كەمتر لە ١١٪ لەو بودجەی عراقە دریاسە هەرێم كوردستان، مەهانەیل ئی مەسەلەیشە لەوەر خەرجەیل سیادیە لەلایەن حكوومەت عراقەو، ك بێگومان مەسەلەی دابەشكردن بودجەو نەوین بەرنامەیگ ئەرا چوینیەتی خەرجكردن ئەو بودجە هووكار سەرەكیە لە پشت گرفت و كێشەیل ئی مەسەلە.ساڵانەیش كێشەی بودجەی هەرێم كوردستان وەل بەغدا پەیا بوود، یەیش لەوەختێگ ك حكوومەت عراق هەق یاسایی و دەستووری هەرێم ژێرپا ئەخاد، ك ئەویش لە چەن خاڵێگ دیارەو لەوانەیش: مەسەلەی زیایكردن خەرج ماددەی ١٤٠ دەستوور عراق ك پەیوەسە وە ئاسایی و یەكلاكردنەوەی ناوچەیل دەیشت ئدارەی هەرێم كوردستان، یەیش بێجگە جێگیركردن خەرجەیل هێز پێشمەرگەی كوردستان ك بەشێگن لە سیستم وەرگری عراق، وەل ئەوەیشا داین خەرجەیل كۆمپانیایەیل بەرهەمهاوەر نەفت ك لە كوردستان كاركەن.

ئمجا لەناو دەستوور عراق باس لەوە كریاگە ك هەرێم كوردستان هەق خوەیە هێز پاسەوان داشتوودو لە بودجەی ساڵ ٢٠١٣یش برگەیگ دانریا ئەرا خەرجكردن و داین هەقەیلی، وەلی تا ئیسە هویچ نەكریاگەو لە هەمان وەخت حكوومەت عراق خەرج ئەو كۆمپانیایەیل نەفتیشە نەیاگە ك لە كوردستان كار كەن.

ئەیانە لەوەر ئەقڵیەت هویرەوكردن دەسڵاتداریەتی ئیسەی حكوومەت عراق وە هویچ شێوەیگ كار وە دەستوور وڵات ناكەن و باوەڕ وە هەق مللەتەیل تر نەیرن ك لە عراق هاوبەشن وەلیانا.

گرفتەیل ئیسەیش هویچ جیاوازییگ نەیرید وەل ساڵەیل گوزەیشتە لەباوەت بودجە، چوینكە وە بوونەی برێگ هووكار نایاسایی و هەڵسووكەفت و هویرەوكردن تەكرەویانە ئەخوازن بەشە بودجەی كوردستان كەمەو بكەن.

وەردەوامبوین ئەو كێشەیلیشە چوودەو ئەرا ئەوەك تائیسەیش وەشێوەیگ ئامادە نەكریاگە ك وە گوورەی دەستوور مقەیەتی لە هەق هەرێم بكریەێد، هەر وەو خاتریشە نوێنەرەیل كورد لەناو دەسەی سەرۆكایەتی ئەنجوومەن وەزیرەیل و پەرلەمان عراقیش داكوكیكاریگ سەرسەخت هەقەیل خەڵك كورستانن و ئەو هەقەیلە ك لە دەستوور عراق دگان وەپیان نریاگە هەق رەوای مللەت كوردستانیشە.

وەرزش و هس نەتەوایەتی

مەردمانیگ هەن ئیچنە هویرەو کەن ك وەرزش تەنیا ئەرا وەسەربردن وەخت و کاریگ بی مەرام و بی بەرهەمە، وەلی لەڕاسی وەرزش بێجگە ئەوەك هەوەجەی گرنگیگە ئەرا تەندروسی گشت کەسیگ ، وەل ئەوەیشا سیمایگ شارستانی و چالاکی خاسیگیشە ك ژیان ئادەمیزاد وە پی جیا کریەیدەو لە دروسکریاگیگ تر.

فەرهاد خەیات

بێجگە ئەوەیش تویەنیم بویشیم ك وەرزش خوەندنگای خاسیگیشیگە ئەرا دروسکردن و پەروەردەکردن هس و ڕەفتارەیل پاك و سەبرداری و دڵوەخشی و جموجویلداین وە وژدان ئادەمیزاد.

ئەنجامداین دروس وەرزش خوەی لە خوەی سەرچەوەی گەشەسەندن و جموجویلدەر هس نەتەوایەتیە. هەر کەسیگ خوەی وە وەرزشکار و لایەنگر وەرزش بزانێد لەوەختیگ ك تەماشای بازی ناونی دو تیم وەرزشی ئەکا ناتویەنێد خوەی بێلایەن بگرێد لە بازیەگەو هەر بایەسە یەکێگ لەو تیمەیلە هسی بارێدە جووش.

یەیش وەتایبەت ئەگەر ئەو تیمە هەڵوژاردەی یانەگەی یا هەڵوژاردەی شارەگەی یا وڵاتەگەی بوود، ئەوە لەی حاڵەتە تەماشاکەر وەبێ بەرنامە دەس ئەکادە هانداین ئەو تیمە ك لەخوەیەو نزیکەو هەر وەو خاتریشە هس و سووزی وەل یەکا جویلیەێد ئەرا ئەوەك زاڵ بوودە بان ئەو تیمەگەی تر و سەرکەفتن وەدەس بارێد.

دیاردەی جووش خواردن هس نەتەوایەتی لە وەرزش کاریگەریەگەی فیشتڕە لە ئاڵشتکاری لە بوارەیل تر جیاجیای کوومەڵگا،

هەر لەوەر ئەوەیش دوینید مەردم فریەیگ روی لە بازیگا کەن و لە هەمان وەخت بازیگایەیلیش بوینەسە شوون دەرخستن ئی هس پیرووزە.

خاسڕ ئەوەسە ك هەوڵ و تەقلای خاسیگ بدریەێد ئەرا ڕەسینەوەی جایەڵ جوانەیل کورد و خەڵك شارەیل کوردستان ك وە گیان وەرزشی و پەروەردەکردن هس نەتەوایەتیەو پەرە بیەن وەی بوار گرنگە.

نەریتیگ خراو نەتەوەیی

عومەر خالد

نەتەوەی کورد جوور گشت نەتەوەیل تر دونیا مێژوو و کلتوور و سەروەری و زووان و ڕەنگ و ڕەگەز و ئایین و هونەر و ئەدەب و...هتد خوەی دیرێد جیاواز لە نەتەوەیل تر.

لەیرە بوود نەتەوەی کورد جیا بکەیم لە نەتەوەیل تر و کریەێد ك خاوەن دەسڵات خوەی بوود لەوەر ئەو جیاوازیەیلە ك دیرێدەی. وە مانایگ تر تویەنیم بویشیم ك جیاوازی نەتەوەیی بوودە بنەمایگ ئەرا دامەزرانن دەوڵەت و ئی بنەمایشە جوور چشتیگ گشتی و ئاسایی تەماشا بکریەێد.

وەلی ئەوەك بوودە مایەی فیشتڕ قویلەوکردن و سەختکردن کێشەو گرفتەیل، ئەویش دروسکردن و پەیاکردن جیاوازیەیلە لەناونی مەردمان نەتەوەیل، ئەرا نموونەیش نەتەوەی کورد ك لەیرە جی خوەیە ئەو باسە بکەیم.

بێگومان ئی گرفتە یا ئی جوورە خووە، ڕەنگدانەوەی راسییگ دیرێد لەناو مللەتەگەمان و لە هەمان وەخت بویەسە مایەی پەیابوین چەنەها گرفت لەناو گشت پلەیل جیاواز و گشت دامەزریاگەیل بویچگ و گەوراو لەناونی تاکەیل، ئمجا دوینید ئی گرفتیشە هەر لەناو خێزانەو دەس وەپێ ئەکاو بڵاوەو بویەو کاریگەری راسەخۆیگ دیرید لەبان مەسەلەی یەکڕ قەبولنەکردن.

وەلی یەیش لەوەختیگ روی ئەیاد ك تەنیا تەماشای جیاوازیەیل ناونیمان بکەیم و خاڵەیل هاوبەشمان لە هویرەو بووەیم، هەڵبەتە یەیش وەتەنیا هەر لەناو مللەت کورد نییە، بەڵکوو لەناو گشت مللەتەیل دونیا وجوود دیرێد.

ئمجا لەیرە مەسەلەی جیاوازیەیل ها لەوە ك تاچەنیگ ئی مللەتەیلە هووشیاری گشتی یا رووشنهویری لە ناو کوومەڵگایەیلیان وجوود دیرێد ك بوودە هووکار مەسەلەی برایەتی و قەبولکردن یەکڕی و تا چەنیگیش پابەندن وە ژیان هاوبەش ناونیان وەو گوزارشە ك گشتیان یەك نەتەوەو یەك زووان و یەك کلتوور و یەك مێژوو و یەك ئاڵای نەتەوەیی دیرن.

ئی خاڵەیل هاوبەشە ك باسیان کردیم ئەگەر لە حاڵەتیگ نەمینن و کار وەپیان نەکریەێد، ئەوە گومان لەتی نییە ك لەی حاڵەتە سەرروەخوەیی و ئارەزوو دەوەڵەتبوین خوەمان وەدەس نایەریم، چوینکە ئامانجەیل خاس هەر نەتەوەیگ ئەوەسە ك بایەس هەوڵ دروسکردن یەکرزی بیەن و دویاخر هویر لە دەوڵەتبوین بکەن، یەیش لەوەختیگ ك مللەت ئیمە هەر لە زویەو گام ناگە وەی خاترەو ئیسەیش رێیەیل فریەیگ هەن لەوەردەم کورد ئەرا ئەو مەرامە، وەلی خاسڕین ڕێ کەمەوکردن جیاوازیەیل و زیایکردن و پەرەداینە وە هاوبەشیکردن. ئمجا لەیرە مەرامان لە جیاوازیەیل هویر و ڕای جیاواز نییە، بەڵکوو لەبان متمانەداینە وە حزب و لایەنەیل و کەسەیل سیاسی.

تەقینەوەیل وەردەوام لە عراق تاکەی؟

عیماد عەلی

ئەوەك دقەت بخادە بان تەقینەوەیل وەردەوام لەعراق لەلایەن هەواڵگریەیل فریەیگ ك دەس دیرن لەتی وە هاوکاری ناوخوەیی وەتایبەت لەی قوناغ ئیسەو کەمیگ هویرەو لە پاڵنەر و هووکارەیل جووراوجووری بکا وە گوورەی رویداگەیل ناوچەگە ك ئەیاکەیان پەیوەسە وە ئەوەکە هەر لە تونس تا ئیران، بیگومان ئەوە ئەڕای دەرکەفید ك قوربانی وەردەوام لەی بازیە پەیوەندی دیرید وە مللەت عراق و مەردمان تر یا فیشتر پەیوەندی وە مللەت عراقەو دیرید بیجگە مەردم تر و تویەنیم ناوی بنەیم جیگرەوەی ئەرزان قوربانی مللەت وڵاتەیل پترۆلارالتی ك وەگشت هەوڵیگیەو کار ئەکاو پویل فرەیگ وە تاڵان دەید وەخاتر ئەوەك ئی تاوانەیلە خویناویە دەرهەق عراق و مللەتگەی ئەنجام بیەید ك دویاخریش هویچ نەفیگ لەلی وەرناگرید.

کیشمەکیش ئیسەی مەزەوی ك ئیسە وجوود دیرید لە ناوچەی خوەرهەڵات ناوین، پاڵنەر و رینمایەگەی ئاشکراس، وەلی ئەوەك نادیارە ئەوەسە ك تەنیا عراق بوودە مەیدانیگ واز ئەڕای و جەنگ لەناوبردن رژیم لەتی نەودو تەنیا ئەوە نەود ك وازیزانەیل توانادار شەڕ لە هاووڵاتیەیلیان دویرەو بخەن وەرەو مەیدانەگە. ئنجا ئایا جی باوەڕە ك قوربانی لەعراق ئەوەنەی قوربانی سوریە بوود یا فیشتر لەلی ك ئیسە لەبان خاکەگەی جەنگ کاولکاریە؟

ئیمە ناخوازیم بچیمنە بندروس باسکردن پیکهاتەی مللەت عراق و ناوچەگە وەشیوەیگ گشتی لەڕوی مەزەوی ك بویە یەکیگ لەو بنەمایەیلە ك سیاسەت گشتی جەهانی پشت وەپی بەساگەو ئەوانەك پشتگیری لەلی کەن لەناوچەگە، وەنا ئایا راسە ك ئەمریکا وەرگری لە ئخوان مسری بکا لەوەر خاتر چەوەیل سیەی مسریەیل و دیموکراسی لەوەرانوەر پشتیگیری ژیر وەژیری ئەرا ئیران ئەرا مەندنەوەی ئەو حوکم لەباربریاگە جوور ئەوەك دیار و ئاشکراس؟

وەلی بار خیزانی و ناوخوەیی عراقی ك دەسمیەت وەردەوامی حاڵەتەگە ئەیاد لەبان ئی مەسەلە، هەر هەمان ئەو ریداینەسە ك ساڵەیل فریەیگ وەرجە ئیسە بوی لەئاکام فکرەو ئەقڵیەت عراق و ئاست رووشنهویری ئاڵشت نەکریاگ ئەرا ماوەی دریژیگ ، ك هەرچەنی ئاڵشت و ئوڵشت فریەیگیش لە قوناغەیل یەك لەشوون یەك رویدا لەناوچەگە وەتایبەت لە ژیان مللەتەیل و هەر ماوەیگ دەرئەنجامیگ لەلی کەفتەو.

گرفت ها لەورا ئیمە دویای وەدیکردن هووکارەیل ناوخوەیی و دەرەکی، باوەڕمان ئەوەسە ك ئی حاڵەتە هەر وەردەوام مینید لەسای ئی بار سیاسیە لەناوچەگە، ك یەیش رەشبینی فیشتر وەپیمان بەخشید و نیەیلید بگەردیمنە شوون چارەسەر، وەنا ئیمە تویەنیم بویشیم ئی فشارەیلە توانای کەمەوکردنیان دیریم نەك وە دار جادوو، بەڵکوو لەڕی سیاسەت و حوکم خاس و گونجیاگ ئەرا ئی ماوە وەل دەسنیشانکردن خاستر نەك وەی جوورە کیشمەکیش مەزەوی و نەتەوەییە، بەڵکوو دویر لەو گشت هویر و ڕایەیلە خراوە ك کاریگەری دیرن لەبان فکر ئادەمیزاد.

ئمجا ئەرا جیوەجیکردن ئی مەسەلەیشە هەوەجە وە چەن کەرەسەیگ دیریم تا بتویەنیم وەگوورەی ئەوە زەمینەسازی ئەرای بکەیم وەخاتر گامناین یەکەم گامیگ ك شایەت بکەفیدە بان سکەی راسکانی خوەی ئەرا راسەوکردن ریڕەوەگە، هەر لەوەر ئەوەیش کەسانیگ شایەت بپرسن ئی کارە چوین بوود لەواقع؟

ئیمە ئویشیمنە پیان نەك وە خەیاڵەو هویر لەی چارەسەر بکریەید، ئی مەسەلە بایەسە بایەسە دویر لە بەرژەوەندی بوود یا بایەسە بەرژەوەندی هاوبەش لەوەر بگیریەید دویر لە دروشم و بایەسە دقەت لەبان چارەسەر بنەڕەتی بکریەید ك گرینگە لەلای هەرسێ پیکهاتەی سەرەکی شیعەو سنی و کورد وەبی خیانەت بخەنە پاڵ ئەوانەك فکرەیل واقعی ئەخادە روی و شایستەی جیوەجیکردن بوود.

ئنجا شایەت کەسانیگ بویشن دەوڵەتەیل ناوچەگە مادام دەس لە

دروسکردن کیشەگە دیرن جوور ئەوەك ئیسە دیار دەید ك چوین گرووپ و فراکسیۆن و حزبەیل وە نیاز پاکیگەو نیین وەل یەکا، بایەسە بزانید چوین وە گرنگیەو تەماشای مەسەلەگە بکەن، هەر لەوەر ئەوەیش وەپیان ئویشیم وەدیکردن چارەسەر ئەرا لەباربردن رویداگەیل خراو مەحاڵ نیەو نەبایەد وە خەیاڵ تاریف بکریەید ك ئەویش لەرێ بەرژەوەندی هاوبەش ك هەمیشە خوەی چەسپنید لەبان گشت، وەلی ئەیە چوین بوود؟ ئەرا ئەیەیش ئویشیم دویای ئەوەك گشت مەردم رەسنەو لەوەك دی چارەسەر نیە تەنیا مەگەر وە ریخوەشکردن و وازهاوردن لە بەرژەوەندی خودی، وەلی یەیش چوین بوود؟ یەیش بیگومان ئەوەسە ك ئەو جوورە بەرژەوەندیەیلە بکەفنە ژێر فشار مللەت و ئاکام ئەو هاوکیشەیل سیاسی ك خوەی چەسپنید.

لەیرایش ئویشیم ئی چارەسەریشە نەبایەد تەنیا لەروی ناوخوەییەو جیوەجی بوود وەبی بەشداریکردن ناوچەگەو ئەوانەك کاریگەری سەرەکی دیرن و وەبی رەسین ئەرا باوەڕ خاسیگ وەو خاترە. مانای ئەوەسە کۆنگرەی گشتی دەوڵەتەیل ناوچەگە لەباوەت عراق و لەیەکڕەسینەوەی ناوخوەیی لەبان چارەسەر واقعی و پشتبەسانن وە خاڵەیل بنەڕەتی، سەرەتای گام دروسیگە. وەلی ئەگەر گشت لایەنیگ تومەتبار ئەو لایەنەگە بکاو وە هووکار و کار ئەرا دەس دەرەکی بکاو نەگەردیدە شوون چارەسەر گەنجیاگ، ئەوە بیگومان ئیمە هەر وەی حاڵەو مینیم ك چەنای چەن ساڵە وەپیەو ناڵنیم.

وەل ئەوەیشا تویەنیم بویشیم، بەڵێ ئەگەر تویەنستیم بویشیم قەدەر خوەی لەبانمان چەسپنید و بتواید عراق هەر لەی گرفتە بوود لەشوون ئاڵشتکاری و ئاشکراکردن برێگ لە هووکارەیل و مەسەلەیل ناوخوەیی، ئەوە بیگومان ئویشیم هەوەجە وە ماندیلا یا غاندی و مارتن یا هەرکەسیگ تر دیریم ك گشت پیکهاتەیل باوەڕ وەپی داشتوون وەخاتر وەدیکردن چارەسەر، وەنا مەندنەوەی متمانە وەردەوام نیەود لەعراق ئەگەر لەی رویەو گام نەنریەید، ئنجا ئەو دادڕەسە کی بوینیدەوەی و چوین دەرکەفید و گشت مەردم جوور یەك باوەڕ وەپی داشتوون؟

بیگومان یەیش خواست و سەرەتایەیل خوەی دیرید، ئنجا خوەشبەختییش ها لەورا ك عراقیش ئەقڵیەتەیلیگ لەتی هەس ك توانی خود دەرخستن و چەسپانن دیرید لە قوناغ گونجیاگ و ئیمەیش چەوەڕی ئەکەیم تا مللەت ئیجوورە کەسەیلیگ هەڵوژنن.

کار دبلۆماسی لە سەردەم تازە

رێبین عەبدولڕەحمان

وەل دەرکەفتن سەرەتایگ لە کار دبلۆماسی لە قوناغەیل کویەن، وەلی ئی کار دبلۆماسیە فیشتر وە شیوەی نهێنی وەختی بویە وەل وەردەوامی ئاڵشتکاری نوێنەرەیل دبلۆماسی و تا لەیوا وەپیهات ئی قوناغە وەردەوام بوود تا ساڵ ١٩١٤ و رویداین جەنگ جەهانی یەکەم، چوینکە لەی ساڵە وە دویاوە لەوەر ئەو ئاڵشتکاریەیل گەورا ك لەسیسستم سیاسی جەهانی و پەیوەندیەیل ناودەوڵەتی رویدا، دی کار دبلۆماسی جوور هەر چەمگیگ تر سیاسی جیواز کریا ئەرا قوناغیگ تازەتر و شیواز جیوەجیکردنیشی وەتەواوی پەرە سەند.

هەرچەنی سەرەتای ئی قوناغە وە شیوەیگ دیار چوودەو ئەرا ساڵ ١٩١٤، وەلی ریشگ و بنەمای چوودەو ئەرا قوناغەیل زویتر ك لەکۆنگرەی ڤیەنای ساڵ ١٨١٥ دەس وەپی ئەکا، ك یەکیگ بوی لەو کۆنگرەیلە ك کاریگەری داشت لەبان کار دبلۆماسی.

قوناغەیل زویتر بویە هووکار دەرکەفتن برێگ بنەماو دەستوور ئەرا ریکخستن چوارچیوەی کار دبلۆماسی، هەر لەوەر ئەوەیش دەوڵەتەیل ئۆرپی هس وە گرینگی و خواست ریککەفتننامەیگ کردن ئەرا ریکخستن تایبەت ئەرا نوێنەرایەتی دەرەکی، هەر وەو خاتریشە یەکەم گام لە ساڵ ١٨١٥ لە ڤییەناوە دەس وەپیکرد.

ئەو دەوڵەتەیلە ك لەی کۆنگرە بەشدار بوین، دیاریکردن شارەزایەیل باڵوێز و ئمتیازەیل گرتنە دەس، وەل ئاشکراکردن دانیشتنەیل، دی ئەو کۆنگرە بویە دریژەدەر چەنەها کۆنگرەی تر، لەوانەیش: کۆنگرەی ڤیەننای ١٩٦١ ئەرا پەیوەندیەیل دبلۆماسی، کۆنگرەی ڤیەننای ١٩٦٣ ئەرا کاروبار باڵوێزگەری، کۆنگرەی ڤیەننای ١٩٦٩ ئەرا نوێنەرایەتیەیل تایبەت و چەنەها ئاڵشتکاریەیل تر لەبان ئاست جەهانی ك یەیش هووکاریگ تر بوین ئەرا پیشکەفتن و لەوانەیش:

شوورڕش فرەنسی و ئمبراتۆریەت ناپلیۆن ك بویە مایەی سەرهەڵداین ئاڵشتکاریەیل گەورا لە بارەیل سیاسی و ئابووری و کوومەڵایەتی.

هەر ئەو کۆنگرەیشە بویە هووکار چەساپنن سیستم تایبەت ئەرا کاروبار حکوومەت و چارەسەر کارەیل دەرەکی و مەشقکردن وە فەرمانبەرەیل ئەرا خزمەت باڵیۆزخانەو شوونەیل تایبەت و ئاراستەکردن نوێنەرایەتیەیل خوەیان وەگوورەی دەستوور نویسریاگ و لە ئاکام ئی پیشکەفتنیشە دی ئەوە بوی دبلۆماتکارەیل نمایندەی دەوڵەتەیل کردیان و کاروبار خوەیان وە تەواوی ئەنجام دیان.

ئەزرەت وە ئەزرەت

جەماڵ ئەرکەوازی

ئادەمیزاد لەوەختیگ ئەیادە دونیاو چەوەیلی وە دیدەن ئی دونیا واز بوود تا رووژیگ مرید هویچ وەختیگ دڵی لە ئەزرەت و ئارەزوو خالی نادێ و هەمیشە ها هووڵ ئەوەك بڕەسیدە ئەو مەرامە ك بەشیگ تر لە ئەزرەتەیلی جیوەجی ئەکا.هەر لەوەر ئەوەیش دوینیم فرەجار مەردمانیگ هەن هەوڵ دەسخستن هەقەیل خوەیان دەن و هویچ وەختیگ ئەو بەشە ك کریاسە نسیویان مایەی ئاسوودەکردن ئەزەرەتەیلیان نەویەو هەر وەو خاتریشە جەزرەوەی فیشتر دانە تا بتویەنن بڕەسنە ئەو چشتەو دەس لە چەمگی بەن بکەن.بیگومان هەر کەسیگ و سفەت و ڕەفتار جیاواز دیرید لە کەسەیل تر، ك تویەنیم بویشیم دیارترین ئەو سفەتەیلیشە ئەزەرت و ئارەزووە، یەیش هەق گشت کەسیگەو کەس نەبایەد حاشا لەی تاسەو خواستە بکا، وەلی جارجاریگ دوینیم فریەیگ لەو ئەزەرەتەیلە بوونە مەحاڵ و چنە خانەی ناهمی و نا دیدەنیەو، هەڵبەتە یەیش هووکار خوەی دیرید و مەرزدارە، چوینکە کەسەیلیگ هەن لە ماڵ مەردم خوەن و بەن، کەسەیلیگیش هەن باج ناهمی و بەدبەختی دەن.

لە وڵاتیگ جوور عراق ك هەمیشە میلکان حەسرەت کاڵ و دەردەسەری و گرفتەیل جوراوجوور بویە وە دریژاییساڵەیل فریەیگ ، دوینیم ئەو ئەزرەتەیلە ك لە دڵ زوورم مەردمەگەی کاڵیاگە، هێمان هەر نەهاتگەسە بەر و لەسای چەوەڕێکردن بی ئاکام ژیەن و رووژ لەدویای رووژ شوونیان بتەوتر بوود لە خانەی ڕەنج و نائومیدی.

مەرگەسات و ماڵویرانی و شوونەوار جەنگەیل و مەسەلەی داگیرکاری و تایفەگەری لەی عراق فرە نەتەوەو فرە ڕەگەزە کیشەی بی کووتایگەو گشت ئەزرەتەیلیگ خاکەسەر کردگەو خواست و هەوەجەی ئی مللەتەیل ستەمدیدە ئەزرەت وە ئەزرەت بوینەو خەرمان حەسرەت لەلی جەم کردنەو هەمیشە لەجیای سارێژکردن زاخ ترش و تیژ کریاسە بان زەخمەیل پڕ لەژان و هویچ دەسلاتیگ نەتویەنستگە ڕەزایەت مەردمەگەی لەتی وەدەس باریدو هەمیشە ئی مەردم بیتاوان و جەورکیش کریانەسە ئاگردوی بەرژەندی تەکڕەوی و تونڕەوی و تایفەگەری.

ئایا تاکەی ئی ماڵویرانی و بی ئەزرەتیە وەردەوام بوود لەسای ئەوانەك خەیر و بەیر ئی وڵاتە نانەسە گیرفان و گووش نایەنە هەوەجەو ئەزەرەتەیل ئی مللەت شەکەت و جەفاکیشە، ك بەشیگی لەسای نەداری و ژاری ژیەن و بەشیگیشی شام شەو نەیرن؟

یەیش بیجگە ئەوەك عراق وە وڵات یەتیمەیل تاریف کریاگەو بیجگە مەترسی مەرگ و کردەوەی ترۆریستی و تەقینەوەیل رووژانە لەی ساڵەیل دویاخر وەناو ئازادی و دیموکراسیە ك جوور دەردوبەڵایگ چنگ ناسە قورگ ئەزرەتەیل و خنکانگەسەی.

وەلی جوور ئەوەك پیشینەیل وتنە"لەی ستوین تا ئەو ستوین ئەلەفەرەج" بەشکەم خوداوەند پەروەردگار وە بەزەیی خوەی ئی مللەت هەڕەشە لەلیکریاگ عراقە لە خەم و مەینەتی قورتار بکاو ئاشتی و ئاسوودەیی باریدەوەو ئەزەرەت ئەزرەتمەنەیلیش لەسای بار ئاسایش و سەقامگیری جیوەجی بوود.

کەس نەگونجیاگ لەجی گونجیاگ!!

رەزا گەرمەسێری

راسە ئی دونیا پڕە لە چشت ئەڵلاجەوی و جووراوجوور، چوینکە ئەگەر بچیمنە بندروس ئەو مەسەلە ك ئویشید "کەس گونجیاگ لە شوون گونجیاگ"ئەوە بیگومان نموونەیگ لەی جوورە کەم دوینیم لە دام و دەزگایەیل عراقی و دوینیم کەسەیل گونجیاگ و شارەزا نەخریانەسە ئەو شوونەیلە ك تایبەتمەندی خوەیان لەتی دیرن و ئاشنان وە چوینیەتی سەرخستن و وەڕیەوبردنی.

ئەرا نموونە، دوینیم لە دەزگایگ کشتوکاڵی عراقی کەسەیلیگ کریانەسە وەرپرس و کار وەدەس ك هویچ پەیوەندییگ وە بوار کشتوکاڵەو نەیرن، یا دوینیم لە بوار رووشنهویری وەرپرسیارێتی دریاسە کەسەیلیگ تەنیا هەر وەناو رووشنهویرن و هویچ شارەزایی و تایبەتمەندییگ لەی بوار رووشنهویریە نەیرن، بیجگە ئەوەیش مەسەلەی موحاسەسەو بەشبەشەوکردن وزارەتەیل و پۆستەیل گەورای وڵاتەگە کاریگەری گەورایگ ناسە بان ئایندە نارووشن ئی عراقە ك مەگەر هەر خودا خوەی بزانید چارەنویسی وەرەو کاملا چوود.

ئنجا ئی جوورە دامەزراننیگ لە دام و دەزگایەیل دەوڵەت وە ئاشکرا دیارەو مەردمان فریەیگیش هەن وە ساختەکاری رەسینەسە ئەو پۆست و پایە ك لەبنەڕەتەو نەیابەد شوون ئەوان بوود، بەڵکوو بایەسە شوون کەسەیل خاوەن ئەزموون و بەڵگەدار بوون لەو بوارە، چوینکە هەر ئی مەسەلەیشە بویەسە هووکار شکەست و شیوانن دەزگایەیل عراقی لە جیوەجیکردن ئەرك و کارەیلیان وەشیوەی دروسیگ و هەر یەیش بویەسە مایەی گەناتەکاری و دویاخستن جموجویل پەرەداین و پیشکەفتن و رەسین وە ئامانجەیل خواست.

شێخ محەمەد خاڵ لە کتاو" سەرگوزەیشتەیل ژیان" باس ئەکاو ئویشید: لە سلێمانی قازی بویم ، پاریزگاریگ هقووق ئەرامان هاوردن، رووژەیل جومعە لە دیواخان دانیشتیاد ئەرا ئەوەك مەردم بچنە لای، ئنجا ئویشید منیش رووژیگ جومعە بوی چیمە سەردانی، نوڕستم لە شان خوەیەو دولابیگ گەورا دانریاگەو پڕی کردگە لە کتاو جوان و رەنگین و لەبان دولابەگەیش چەن کتاویگ داناوید، ك یەکیگیان ناونیشان کتاوەگە وە زەڕکەفت لەقەیەو نویسریاویدو نویسانەگەی بویچگ دیارداو ئەرام خاس نەخوەنریاوە لەوەر هویردەیی نویسانەگەی و دویریش بوی لەلیمەو، منیش وتم: ئەو کتاو چەس لەو بانە؟ وت: ئەو کتاو" حەلالەین"ە، ئنجا ئویشید منیش وتمەپی: کتاویگ ناوی حەلالەین بوود نیە، ئەوە بایەسە"جەلالەین"بوود ك تەفسیریگە"جەلالەدین محەلی"نویسارەی و تا ناوڕاس قورئان و دی لەورا کووچ یەکجاری کردو لەشوون ئەویش "جەلالەدین سەیوتی" تەواوی کردگە لەبان شیوەی وەرین و هەر لەوەر ئەوەیش ناو نریاگە"جەلالەین" چوینکە دو جەلال ناو تەواوی کردنە.

ئیسەیش ئیمە لەی سەردەم زانستی و پڕ ماریفەت و سەردەم کەسەیل شارەزاو تایبەتمەند، دوینیم دام و دەزگایەیل دەوڵەت ناڵنن وەدەس کەس نەگونجیاگ لە شوون گونجیاگ، ك ئاقبەت ئی کاریشە نەك هەر دەردەسەری و ماڵویرانی، بەڵکوو چەقیانیگەو قورتاربوین لەتی سەخت و مەحاڵە.

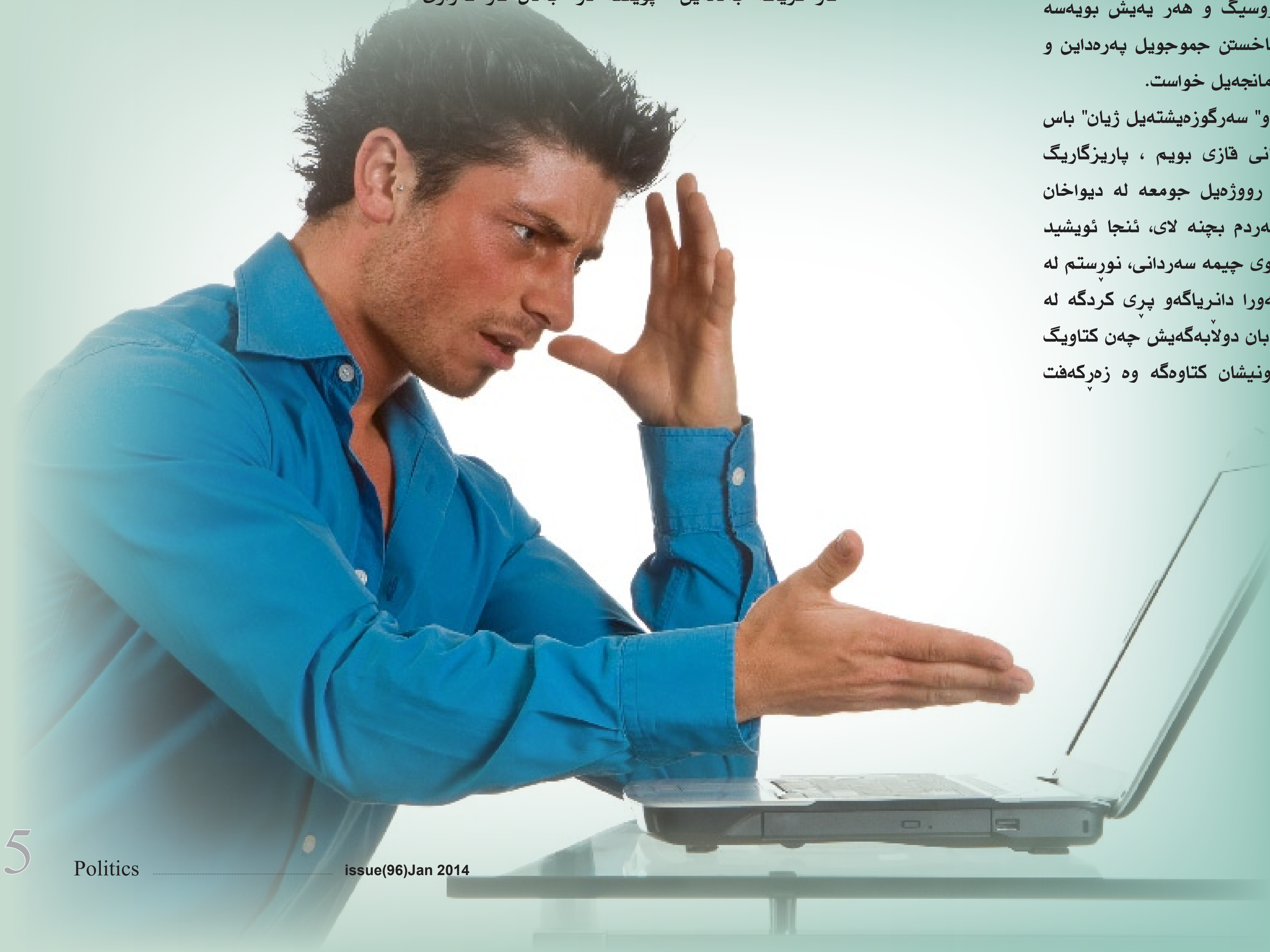

دیموکراسی لەعراق شکەست هاورد

عەلی گەرمیانی

ئەرا ماوەی ١٠ ساڵە کووتایی وە رژیم خوینمژ و دیکتاتۆریەت بەعس هاتگەو پەرچەم ئازادی و دیموکراسی باڵ کیشاسە بان وڵاتەگە، ك یەیش وەخت کەمیگ نیە ئەرا وەرپرسەیل عراق ئەگەر وەڕاسی و لەنیەت پاکەو مەیل خزمەتگوزرای و بەرژەوەندی گشتی و ئاشتی و سەقامگیری داشتوون و توانای ئەوەیش دیرن کووتایی وەجەنگ و مرافەو دەمەقاڵ ناونی خوەیان و حزبەیلیان بارنو کیشمەکیش دروس نەکەن لەبان لەبان جڵەو دەسڵات و پلەو پایەی و بەرژەوەندی تایبەت.

یا دوینیم ئەرا ماوەی دە ساڵە هەر ئمڕوو سوو وەی مللەت عراقە کەن ئەرا بنیاتنانین و دابینکردن هەقەیل و داین قەوڵەیل بی بنەماو هیمان دەرئەنجام نیمچە خاسیگیش نەکەفتەسەو، مەردمیش وەل ئەو هەمگە مەترسی و تەقینەوەو کارەساتە ك ڕووژانە ڕوی ئەیاد، هیمان ئەزرەتمەن و چەوەڕی ئەوە کەن حکوومەت خزمەتکاریگ جواو خواستەیلیان بیەیدو کووتایی وە کیشەو گرفتەیلیان بايد ، وەلی ئیچنە دیارە ئی جوورە حکوومەتیگ بایەسە وە مەیل و مەرام و دەخاڵەت دەرەکی ڕەفتار ئەکاو هویری نیەلای بەرژەوەندی مللەتەگەی.

بیگومان ئیمە حاشا لەوە ناکەیم ك دەس دەرەکی نەخش کاریگەر لەدروسکردن کیشەو گرفت ناونی عراقیەیل دیرید و بویەسە هووکار ناسەقامگیری بار وڵات، چوینکە لە هەر لە بنەڕەتەو سەرهەڵداین ترۆر و ترۆریستەیل لە وڵاتەیل دەوروەر عراقەو شار و شاروچگەیل عراقی گرتنە ئامانج و هاتنە ناو ئی خاك پیرووزە، وەلی لەهەمان وەخت خود وەرپرسەیل و سەرکردەیل عراقیش نەخش فیشتریگ دیرن لەو کیشمەکیش و ناکوکیەیلە ك ڕووژانە کەفیدە وەرچەو .

هەر لەوەر ئەوەیش دوینیم ك پڕووسەی دیموکراسی لە عراق شکەست هاورد و پیشکەفتن خاسیگ وەدەس ناوریا لەسای ئی دیموکراسیەت عراق تازە، چوینکە ئەوان تویەنستن وەگشتیانەو بەرژەوەندی مللەت لەوەرچەو بگردیان وەرجە بەرژەوەندیەیل وەرتەنگ خوەیان، وەلی بیگومان ئی کارە ستەمە ئەڕایان و ناخوازن سەر ئەرا ئیرادەی مللەت بچەمنن.

نەخش نەفت لە پەیوەندیەیلمان

فەرید ئەسەسەرد

لەوەخت ئمزاکردن رێککەفتننامەی نەفتی ناونی حکوومەت هەرێم و تورکیا، جین بساکی قسەکەر فەرمی وزارەت خارجیەی ئەمریکا هەڵویست وڵاتەگەی لەی باوەتەو دەرخست و وت: مەسەلەی کلکردن نەفت خام لە هەر ناوچەیگ عراق بایەسە وە رەزامەنی حکوومەت عراق بوود.

ئی قسە لەلایەن وەپرسەیل حکوومی و لایەنەیل سیاسی و زوورم میدیایەیل هەرێمەو کەمترین گرنگی وەپی دریا، وەل ئەوەیشا فیشتر جەخت لەبان رێککەفتنەگەو نەخش نەفت کریاگە لە سەقامگیرکردن پایەی حکوومەت هەرێم و دانایین هەرێم لەبان نەخشەی وزەی جەهان.

ئمزاکردن رێککەفتنەگە دویای رێککەفتنە ئەتۆمیەگەی ناونی هەر پەنج ئەندامە هەمیشەیەگەی ئەنجوومەن ئاسایش و ئەڵمانیاو ناونی ئێران ئەنجام گرد، ك رێککەفتنیگە گشت ناوچەگە وەرەو هەل ومەرجج تازەیگ بەید و ئەمریکایش وەو بوونەوە هەوەجە وە دانایین ستراتیجیەت تازەیگ دیرێد.

رەخنەی واشنتۆن لە ئمزاکردن رێککەفتنەگە لەی جوورە وەختیگ ، وەو ماناسە ك واشنتۆن رێککەفتنەگە وەی شیوەی ئیسە ئەرا بەرژەوەندیەیل خوەی و ئەرا ئارامی بار ناوچەگە وە گونجیاگ نازانێد.

هەرچەن لە هەرێم بانگەواز فریەیگ ئەرا ئەو نەزەریە کریەید ك ئابووری مەمەریگ سەرەکی دامەزرانن پەیوەندی دووسانەس، وەلی وەرگرتن مەسەلەگە وەی ئاسانیە دروس نییە، چوینکە فریەجاریش ئابووری هووکاریگ سەرەکی شیویان پەیوەندی دووسانە بویە.

ئەگەر وە شیوەی دروسیگ تەماشای مەسەلەگە بکەیم، دوینیم لەوەختیگ ك نەفت بویەسە مایەی پەرەوەپیداین پەیوەندیەیل ناونی هەولێر و ئەنقەرە، لە هەمان وەخت بویەسە مایەی گرژەوکردن پەیوەندیەیل ناونی هەولێر و بەغدایش و ئەوەسە خەریکە کاریگەری خراویش ئەخادە بان پەیوەندیەیل هەولێر و گەوراترین گەوراهێز جەهان.

بەشێگ لە هووکارەیل گرژی ناونی بەغداو ئەنقەرە پەیوەسە وە رێککەفتنەیل نەفتی هەرێم، یەیش شایەد لە ناوەندەیل سیاسی دەرەکی وەی شیوە لەیەکەو بدریەێد ك کورد خەریکە بوودە فاکتەریگ نائارامی پەیوەندیەیل ناودەوڵەتی ناوچەی خوەرهەڵات ناوین ك دویریش نییە یەیش کاریگەری لەبان دید جەهان داشتوود ئەرا مەسەلەی کورد.

لەدەسداین ئەمریکا ك کورد لە سەرەتای رمیان رژیم وەرینەو لەساڵ ٢٠٠٣ وە دووس و هاوپەیمان زانستەی، وەی ماناسە ك کورد لەئیسەو دویا گشت جەهان خوەرئاوا لە دەس ئەیاد. وە کردەوەیش ماوەی چەن ساڵیگە کورد لە سیاسەتەگەی خەریکە لە خوەرئاوا دویرەو کەفێد و فیشتر مامڵە وەل دەوروەر خوەی و رکابەرەیل خوەرئاوا ئەکا، ك یەیش سیاسەتیگە کەس ناتویەنێد گەرەنتی سەرکەفتنی بیەید، وەتایبەت ك لە روی جیوستراتیجیەو خوەرهەڵات ناوین بەسیاسە جەهان خوەرئاوا.

هانابردن ئەرا بازی نەفت وە مەرام دەسکەفت نەتەوەیی، هویچ ئاکامیگی مسۆگەر نییە، مێژوو سیاسی نەفت لە خوەرهەڵات ناوین ئەوە نیشان داگە ك نەفت هووکار لە کارخستن حکوومەت موسەدق لەئیران(١٩٥٣) و حکوومەت عەبدولکەریم قاسم لەعراق(١٩٦٣) و هووکار رمانن رژیم سەدام حسێن و داگیرکردن عراق بویە.

ولاّتەیل کەنداو چوین نووڕنە هەرێم کوردستان؟

عەبدلخالق کەریم وەرمزیار

مێژوو پڕ لە خەبات و سەروەری بارزانی، وە ئەوە تاریف کریاگە ك جەنگ کورد وەل هویچ مللەت و تایفەیگ نەویە، تەنیا وەل ئەو رژیمەیل یەك لە شوون یەك عراقە بویە ك هویچ وەختیگ دگان وە هەقەیل رەوای کورد نەنانە.

دوشمنەیل کورد هەمیشە لە هەوڵ دانایین پلان بوینە ئەرا ئەوەك کورد لەبان نەخشە نەیلن و جینۆسایدی کردنە، ئەرا ئەو پلانیشە ناوەیل جیاجیایگ وەرانوەر کورد هاوردیانە کار وەو خاترە ك کورد وەو ناوەیلە ئاشنا وە نەتەوەیل تر بکەن.

رژیمەیل یەك لەشوون عراق ئیچنە تاریف کورد کردیان ك هەمیشە حەزەو کوشتن و ئاژاوەچیەو هەر لەوەر ئەوەیش وەخەڵك باکوور عراق تاریفی کردنە! دی دگان وە ئەوە نەنانە ك مللەتیگ رەسەن و خاون مێژوو و کلتوور و خاك خوەیانن.

ئەو رژیمەیل عراقیە هەر وەو جووریشە باس کورد ئەرا زوورم ولاّتەیل تر عەرەب شۆفێنی کردوین لەڕی رەساننەیل چەواشەکاریان، تەنیا بڕیگیان نەود، وەلی لەشوون راپەڕینە گەوراگەی وەهار ساڵ ١٩٩١ دژ رژیم بەعس، دی وازبوین عراق و دەرکەفتن راسیەیل ئەوە بوی ولاّتەیل عەرەبی

> رژیمەیل یەك لەشوون عراق ئیچنە تاریف کورد کردیان ك هەمیشە حەزەو کوشتن و ئاژاوەچیەو هەر لەوەر ئەوەیش وەخەڵك باکوور عراق تاریفی کردنە! دی دگان وە ئەوە نەنانە ك مللەتیگ رەسەن و خاون مێژوو و کلتوور و خاك خوەیانن.

کەم تا فرە رەسینە ئەو باوەڕە ك رژیم دیکتاتۆر سەدام حسێن وشك و تەڕ وەیەکەو سزنید، ك خوەیانیش وەچەو خوەیان داگیرکردن کوەیت دینەچەو ك چوین وە شاریگ عراقی هساوی کردو کوەیت کاول کرد، دی ئەگەر هاوپەیمانەیل نەویاتان و نەڕەسیانە دادی ئەوە بیگومان لەبان نەخشەیش کوشانیادەوەی.

وەلی ئەوە بوی مێژوو روی راسکانی ئەرای دەرکەفت، هەر لەوەر ئەوەیش ئمڕوو ولاّتەیل عەرەبی وەتایبەت ولاّتەیل کەنداو عەرەبی وە چەویگ پڕ گرینگیەو نوڕنە هەرێم کوردستان لەڕوی پایەی ئابووری و ستراتیجیەو.

لە سەردانەگەی ئی دویاخر سەرۆك بارزانی ئەرا کوەیت و ئیمارات عەرەبی چ پیشوازی گەرمیگ لەلی کریا، ئەوە بوی رەساننەیل عەرەبی و دەوڵەتەیل تر وە چەویگ بڕ گرنگیەو مەزەنەی ئەو سەردانە کردیان وە ئەوەك بارزانی سەرۆکیگ خاوەن ئەزموونەو شوون دەسی لە هاوکیشەیل دیارە ئەرا چارەسەرکردن کیشەیل، ك لە عراق و دەوڵەتەیل دەوروەریش وە سەرکردەیگ ئاشتیخواز تاریفی کەن.

هەر لەوەر ئەوەیش زوورم ولاّتەیل کەنداو ئیسە روی لە هەرێم کوردستان کەن، ئەویش وە وازکردن باڵیۆزخانەیلیان ئەرا دروسکردن پیەڵ متمانەو بەشداریکردن لە ئاوەدانکردنەوەی هەرێم کوردستان.

ئەوەك مایەی مەیلکیشانە، ئەوەسە ك روخسار گەش هەرێم کوردستانە ك ئاشتی و سەقامگیری باڵ کیشاسە بانی و رووژ لەدویای رووژیش هەرێم کوردستان گام خاستر نەیدو فیشتر پیشکەفتن وەخوەیەو دوینید.

ئەقڵیەت مەرکەزی

سەلام عەبدوڵڵا

ئمزاکردن ڕێککەفتنەیل کلکردن نەفت وەل حکوومەت تورکیا لە لایەن حکوومەت هەرێم کوردستانەو، هس ناسیۆنالیستی و مەرکەزیخوازی حکوومەت بەغدا جویلانگەسەو تا رادەیگ ك وە ناپاسایی دەنەی قەڵەم.

باوەڕ ناکریەێد ئەو ڕێککەفتننامەیلە ناپاسایی و دەستووری بوون، چوینکە وڵاتیگ جوور تورکیا ك خاوەن مێژوویگ دویر و دریژ دەوڵەتداریە، ناکریەێد هساو یاسایی و ناپاسایی ئەرا ئەو ڕێککەفتنەیلە نەکردوید.

دەوڵەت عراق هەمیشە نەفت جوور وەسیلەیگ سەرکوتکردن هاوردگەسە کار و دەسکەفتەیل فرووشتن نەفتیش ئەرا سەندن چەك و جبەخانەی سەربازی وەکار هاوردگە، ك هەمیشە دژ کورد هاوردگەسەی کار و مللەت عراق هویچ قانجاز خاسیگ لەلی نەکردنە تەنیا ماڵویرانی نەود ئەرا گشت عراقیەیل، وەتایبەت ئەرا کورد.

حکوومەت هەرێم کوردستانیش دویای پرس ورا وە شارەزایەیل سیستم فیدراڵی و ڕێککەفتننامەیل نەفتی و دڵنیابوین لە دەستووری و یاساییبوین ئمزاکردن ئەو ڕێککەفتننامەیلە، دیارە ئەو گامەیلە ناگە.

یەیش لەوەختیگە ك ئەو نەفت و غازە لە خاك کوردستان دراوریەێد و موڵك مەردم کوردستانە ٨٣٪ ی دریەێدە حکوومەت عراقی و تەنیا ١٧٪ ی ئەرا هەرێم کوردستانە، وەل ئەوەیشا هێمان ئەوانیش لە بەغدا نارازیین و گشت ئی ڕێککەفتننامەیلە وە ناپاسایی دەنە قەڵەم.

> ئەو نەفت و غازە لە خاك کوردستان دراوریەێد و موڵك مەردم کوردستانە ٨٣٪ ی دریەێدە حکوومەت عراقی و تەنیا ١٧٪ ی ئەرا هەرێم کوردستانە، وەل ئەوەیشا هێمان ئەوانیش لە بەغدا نارازیین و گشت ئی ڕێککەفتننامەیلە وە ناپاسایی دەنە قەڵەم.

ئمجا بەو لەسامان ژێر زەوی وڵاتەگەی خوەد بەش شێر بیە حکوومەت و گشت مەردم عراق و دوینید وەو بەش کەم هەرێمیشە رازی نیەون و خوازن گشت دەسکەفت نەفت و غاز بجوودە گیرفان بەغداو ئەوانیش وە ئارەزوو خوەیان ڕەفتار وەلیا بکەن، ك دیارترینیان وەکارهاوردن ئەو پویلەسە جوور کارت فشار ئەیەرنەی کار ئەرا بان حکوومەت هەرێم و خەڵك کوردستان.

هەر وەو خاتریشە حکوومەت هەرێم کوردستان بایەسە مکوڕ بوود لەبان یاساییبوین ئەو ڕێککەفتنەیلە لە بەغداو داکووکی بکا وەل وەرپرسەیل حکوومەت فیدراڵی، وەلی گرنگ لەیرە هەڵوێست پەرلەمان و حزبەیل کوردستانی خوەمانە ك بایەسە ئەوانیش وەبێ گووشداین وە جیاوازی هویرو ئەڕای چوین سیاسی پشتگیری لە حکوومەت و ڕێککەفتننامەیلی بکەن و هان مەردم کوردستان بیەن پشتگیری لە حکوومەت هەرێم بکەن.

بێجگە ئەوەیش بایەسە میدیایەیل خوەمانییش لەی مەسەلەی چارەنویسسازە وە ئەرێنی باس ئی ڕێککەفتننامەیلە بکەن و جوور هەقیگ ڕەوای مللەتە خەباتکەر و قوربانیدەرەگەمان بزاننەی و مەترسی ئەقڵیەت مەرکەزی ئەرا مەردم ئاشکرا بکەن.

نەخش بازرگانی دەرەکی لە زینگەوکردن ئابووری

کارزان عومەر

بازرگانی وە مانای هاوردن کاڵاس لە ناوچەیگەو ئەرا ناوچەیگ تر، وەل ئەوەیشا بازرگانی دو جوور دیرید: یەکەمیان بازرگانی ناوخوەیی و دویەمیش بازرگانی دەرەکی.

بازرگانی ناوخوەیی لەناوخود مەرز جوگرافیای یەك دەوڵەت ئەنجام دریەید، وە مانای جیوازکردن ئەو کاڵایەیلە ك وجوود دیرید لەناوچەیگ و لەلی نیە لە ناوچەیگ تر، وەلی بازرگانی دەرەکی لە دەیشت مەرز جوگرافیای دەوڵەتیگ ئەنجام گرید، یەیش وەو مانا ك کردار ئاڵشت و ئوڵشت روی ئەیاد لە ناونی دو وڵات یا فیشتر وە مەرام پڕەوکردن هەوەجەیل هەردوگلا.کەرت بازرگانی ئەگەر وەشیوەیگ تەندروس و ئابووریانە ئاراستە بکریەید، ئەوە راسەوخۆ نەف ئابووری دیرید ئەرا هەردوگ وڵات، وەلی قانجازکەر یەکەم لەی کەرتە ئەو وڵاتەسە ك کلکردەی فیشترە لە هاوردەی.

لەلایەن شەرع ئسلامیشەو مەسەلەی بازرگانی لە سورەی" قورەیش" خودای پەروەردگار ئاماژە وەپی کردگەو هەر وەو خاتریشە گرنگی فریەیگ وەپی دریاگە وە هەردوگ جوورەگەیەو، ك یەیش بەڵگەیگە لەبان ئەوەك بازرگانیکردن دروسە.

مەرجەیل بازرگانی بایەسە وەو جوورە بوود ك ئی بازرگانیکردنە بوودە هووکار پڕەوکردن هەوەجەیل ناوخود وڵات و زینگەوکردن ژێرخان ئابووری دەوڵەت لەوەر خاتر وەدیهاوردن ئاسوودەیی و خوەشگوزرانی ئەرا مەردم کوومەڵگا.

بازرگانیکردن نەبایەد هووکاریگ بوود لەوەر خاتر لەناوچگن و فەوتیان بەرهەم خوەمانی و وڵاتەگە بکادە بازاڕیگ ئەرا ساقەوکردن کاڵای بیگانە جوور ئەوەك ئیسە دیار و ئاشکراس لە عراق و هەرێم کوردستان، ك یەیش مایەی مەترسیەو رووژانە نەخوەشی جووراوجوور هەڕەشە لە هاووڵاتیەیل ئەکاو بایەسە هەڵویست جددی لەی باوەتەو وەربگیریەید وەخاتر کەمەوکردن زەرەد لەبان تەندروسی هاووڵاتیەیل.

هەر وەو خاتریشە دوینیم کەرت بازرگانی ئیمە بویەسە هووکاریگ سەرەکی ئەرا زینگەوکردن ئابووری و پیشکەفتن ئەو وڵاتەیل بیگانەو ك کاڵا لەلیانەو هاوردە کریەید و تائیسەیش گرنگی خاسیگ وە کەرت ناوخوەیی نەدریاگە لەی باوەتەو، هەر لەوەر ئەوەیش ئویشیم کەرت بازرگانی و کەرت گەشتیاری جی گرنگی وەپیدانە ئەرا ئەوەك ئابووری ئەو وڵاتە دوچار فەوتیان نەود .

بەشێگ لە ژیان سیاسی لۆلۆەیل

مەلا جەمیل

گەوراترین هەڕەشەیگ سیاسی و کوومەڵایەتی لە هەزارەی دویەم وەرجە زایین ئەرا بان دەوڵەت گەورا، ئەو هەڕەشە بوی ک لەلایەن لۆلۆەیلەو کریا لەلێیان، یەیش لەناو شوونەوارەیل ئاشووری نیشانەیگ دیار و ئاشکراس.
ئاشوور ناسرپاڵ دویەم وە دریژاییساڵەیل ٨٨٠ – ٨٨٤ وەرجە زایین، چوار جار پەلامار هەریم لۆلۆ داگەو ئەوە بوی"ئامیخا"ی دەسڵاتدار لۆلۆ لەکویەی پیرەمەگرون دەسگیر کرد و دویاخریش ئەو ناوچەی لۆلۆەیلە بویە شوون گوزەرکردن لەشکر "هۆخشتڕ" پاشای توانادار (ماد) ئەرا نەینەوا .
لۆلۆەیل لەساڵ ٨٨١ وەرجە زایین لەئاکام لەشکرکیشی ئاشووریەیل ئەرا بانیان و دژایەتیکردنیان وە سەرکردایەتی"ناسیکۆ" ناسریاگ وە "نور ئاداد" بریار نواگیری ئەو لەشکرە دا .
ئنجا لەو هەوڵە ئابڵووقە خستە بان "بابیتە" لە دەربەند بازیان و لەو کاریشە ڕی ئاڵتون کۆپری وەرەو سلێمانی بەسا، وەلی ئاشوور ناسرپاڵ دویەم شکەست وەپی هاورد و سەرکەفت لەبان ٣ پاشای بویچگ لۆلۆیی.
دویای ساڵیگ لەو رویداگە لە ساڵ ٨٨٠ وەرجە زایین لەئاکام نەداین باج، سەرلەنوو ئاشوور دەسکردە پەلامارداین ئەرا بان هووزەیل"مۆساسینا، کیرتیا، شا ئاتا" ک هویچ پەیوەندییگ وە سەرکردایەتی پاشایەیل لۆلۆ نەیاشت و دەسگیری کرد.
ساڵ ٨٢٨ بەشیگ لە ناوچەی گۆتیۆم ولایەت ئاشوور قورتار بوی، ئەویش وەجووریگ بوی ک ئاشووریەیل تا کووتایی سەردەم حکوومەت ئاشوور ناسرپاڵ دویم لە مەرز زاگرۆس نەتویەنستن برەسنە شوونەیل دویریگ لەناوچەگە، هەر لەوەر ئەوەیش شوون سەربازی خوەیان لە"زاموا"دامەزرانن، ک وەی جووریشە تویەنستن سەروەخوەیی بارنە دەس ئەرا دامەزرانن دەزگایەیل خاسڕ، ک وەو خاتریشە یەکمین فەرمانرەوایەتی لەسەردەم هۆخشتڕە رویدا.
ساڵ ٨٣٤ وەرجە زایین شەڵمانەسر سێیەم دوبارە دەسکردە لەشکرکیشی ئەرا ناوچەیل ماد و زامواو دەس کوشندەی رەسانە پیان و ناوچەی هەورامان لەخوەرهەڵات شارەزوور ک بەشیگ بوی لە هەریم لۆلۆ داگیر کرد دویای ٣ ساڵ لەجەنگکردن و شاریگ وەناو "دور ئاشوور" لەشوون شار کویەن "ئاتیلا" دروسکرد ک بنگەی جەمەوکردن گەنم و جویە بوی لەو ناوچەی بەرهەمدارە.

سەرەتای پەیابوین شار لە کوردستان

ڕەزا گەرمیانی

دیارە وشەی شار لەناو مەردم کوومەڵگا وەو شوونە تاریف کریاگە ک ژیان لەتی جیاوازە وە بەراورد وەل ژیان دەیشت نشین و ئاوایەیل،
سروشت ژیان لە ناو شارەیل دویای سەرهەڵداین وجوود ئنسانیەت لە ئاوایەیل سەرهەڵداگە، یەیش وەو مانا ک یەکەمجار لەتاریخ ئنسانیەت ژیان لە ئاواییەو دەس وەپیکردگەو دویاخر وە گوورەی ئاڵشتبوین چەرخ شاریش پەیا بویەو مەردم لەتی نیشتەجی بوینە، وەلی هەمیشە وە دریژایە رووژگار مەردم دەیشت نشین سەرچەوەی کشتوکاڵی و دابینکردن هەوەجەیل فریەیگ خواردەمەنی و سەوزی و میوەو بەرهەمەیل جوراوجوور بوینەو خەڵك شار نەف لەلی وەرگرتنە.
مانای ئەوەسە ئادەمیزاد دەیشتەکی سەرچەوەی دابینکردن ژیان ئادەمیزاد شارنشین بوینەو هەمیشە رەنجدەر و جەفاکیش بوینە لە بوارەیل جفتیاری و ئاویاری و ئمایەتکردن پەس و پوڵە وەخاتر وەردەوامیداین وە بار ژیان و گوزران خوەی و مەردم دەورووەری.
ئیمە ئەگەر تەماشای مێژوو سەرهەڵداین سەرەتای پەیابوین شار بکەیم لە کوردستان، تویەنیم بویشیم سەرەتای کویەنیگە وە گوورەی تاریخ بڕیگ لەو شارەیل کوردستانیە ک مێژوو لە ناو لاپەڕەیلی باسیان کردگە.
عەبدوڵڵا غەفور لە کتاو"جوگرافیای کوردستان" ئەوە دەرخستگە ک سەرەتای پەیابوین شار لە کوردستان چوودەو ئەرا سەردەیل سێیەم و چوارەم وەرجە زایین، هەر لەوەر ئەوەیش ئاماژە وە شارەیل" ئەربائیلۆ – ئەربیل – هەولێر" و " ئەرابخا – کەرکووك" کردگە.
بیگومان شار هەولێر یەکیگە لەو شارەیل کویەن تاریخی جەهانە لە وڵات کوردەیل،
ک نەك تەنیا جوور ناوەندیگ شارستانی و تا ڕادەیگ جوور گەوراترین شار باشوور خوەرئاوای ئاسیا بمینید تا رووژگارەیل فریەیگ ، بەڵکوو لەهەمان وەخت مقەیەتی لە سەنگ و سڕاتیجیەت و ناوەگەی خوەیشی کرد لەوەختیگ شارەیل هاوشیوەی بوینە کەلاوەو تەنیا شوونەوار کەمیگ لەلی مەندگە.
شار هەولێر لەڕوی بازرگانی و سڕاتیژی گرنگی خاسیگ داشت و مێژوو ئسبات ئەوە کردگە ک ڕێ ئەوریشم تایبەتمەندی فریەیگ داشتگە لەڕوی بازرگانی و هامشووکردن بازرگانەیل بیگانەو هەمیشە شوون وچانداین و ئاڵشت و ئوڵشت بازرگانی بویەو تەنانەت گەشتکەرەیل بیگانە چەنەها سەدە وەرجە ئیسە باس لە ڕی ئەوریشم کوردستان کردنە، ک مەرام لەلی دەیشت هەریرە.

پیر تەیموور کییە؟

گوڵ سوو

پیر تەیموور یەکیگە لە جەم ئەو ٧٢ پیرەیلە ك لەسەدەی هەیشتەم کووچی ژیاگە، یەکیگە لەیارەیل تایبەت "سان سەهاك بەرزنجی" ك ناسریاگە وە سوڵتان ئسحاق".

پیر تەیموور لە هووز هەورامیەیلە، ك لە کووتایی سەدەی هەفتم کووچی هاتگەسە دونیاو چەوی وەی دونیای رووشنە واز بویە، ئی زاتە هەر لە قوناغ منالیەو خریاسە وەر خوەندن ئەڕا وەرگرتن زانست و ڕێنمایەیل ئایینی.

تەیموور لەلای زانایەیل ئەو سەردەم خوەیە دەرس فقهی خوەنیەو هووکارەی شیەوکردن و لەیەکەوداین مانایەیل قورئان بویە، دویای ئەوەیش لەوەر خاتر وەدەسهاوردن زانست فیشتر روی کردگەسە "بەغدا"و لەورەیش خوەنین تەواویگ خوەنیەو دوبارە گلەو خواردگە ئەرا زێد وماوای خوەی.

لەشوون ماوەیگ روی کردگەسە ئاوایی شێخان و چەن ساڵیگیش لەلای "سان سەهاك بەرزنجی " مەندگەو بەڵگەی خوەنین فقهی لەلی وەرگرتگەو دویاخریش گەشت کردگە وەرەو شار موسڵ، دی لەشار موسڵ باقی عومری وە دەرسداین و ڕێنماییکردن مەردم بردگەسە سەر .

وەل ئەوەیشا پیر تەیموور شاعریش بویەو چەن پارچە شعریگیش داناگە، تا وە یەکجاری لەساڵ ١٣٨٠ ی زایینی لە دونیا ماڵئاوایی کردگەو هەر لە شار موسڵ وەخاك سپاریاگە.

سوارخاسەگەی شوون گومکریاگ

ج. عەلیمیری

گشتمان ئاگاداریم لەوەك حکوومەتەیل داگیرکەر بیجگە ئەوەگ گشت وەختیگ لە هەوڵ زەفتکردن و بەشبەشەوکردن خاك کورد بوینە، وەلی وەل ئەوەیشا متمانە وە کەسایەتی و ناودار و سوارخاسەیل کوردیش نەیاشتنە، ك وەردەوام لە هەوڵ فەوتانن و لەناوبردنیان بوینە وە شیوازەیل جواروجوور.

ئیمە ئەگەر روی بکەیمنە تیرەی نێرژی سەر وە ئێل جاف لەناوچەی زەهاو، ناو یەکە یەکەی ئەو سوارخاسەیلە تیەیدە هویرمان ك گشت وەختیگ لە سەنگەر مەردایەتی و زرنگیەو جواو نەیارەیل و داگیرکارەیل دانەسەو جوور: سەفەر وەیس سوڵتان، یاروەیس سوڵتان، ئەکبەر خان، رەزاخان نێرژی و...هتد.

بیگومان نێرژیەیل وە شیوەزووانیگ جافانەی رەسەن قسە کەن و زوورمیانیش لە ناوچەی زەهاو و بەشیگیش لەلیان لەناوچەیل شائاباد و روانسەر و دەورگردی ژیەن. لەناو ئی تیرە جوور ئەوەك ئاماژە وەپی کردیم روڵەیل سوارخاسیگ هەڵکەفتگەو یەکیگ لەوانەیش" رەزاخان" نێرژیە ك خاوەن کەسایەتییگ ئێلیاتی و کوومەڵایەتی بویە.

رەزاخان نێرژی سەرەتا جوور سەرۆك تیرەی نێرژی دەرکەفتگەو کەسایەتییگ دیار و خاوەن تواناو دیواخاندار بویەو لەهەمان وەخت خاوەن زەوی و زار فراوانیگیش بویە لە ناوچەی هەڵوڵ و نێرژ.

ئی کەسایەتی ناودار کوردە لەدویای نەمەندن قاجاریەیل و هاتن بنەماڵەی پەهلەویەیل ئەرا بان تەخت فەرمانڕەوایی و گرتنەدەس جڵەو دەسڵات، سوارخاسیگ فڕیە زرنگ و هەڵکەفتگ بویە لەناوچەی زەهاو.

سەردەمانیگ ك کەڵهوڕەیل نەخش فراوانیگ داشتنە، چەویان کەفتەسە ئازایەتی و چەونەترسی رەزاخان کوڕ سەفەرخان نێرژی و کردنەسە سڵادار ئەو ناوچەی زەهاوە وەگشتی و دویاخریش رەزاخان ناوچەیل قەسر و سەرپیەڵیش وە تەواوی خستەسە ژیر کۆنترۆڵ خوەی و هەمیشە یاخی بویە لە فەرمان دەسڵاتدارەیل ئیران.

رەزاخان نێرژی جوور ئەوەك مەردم تیرەگەی باسی کەن و ئویشن: پیاویگ داناو فامیدەو ماریفەتداریش بویەو خوەشەویس بویە لەلای تیرەو کەس و کارەی، ئنجا گشت وەختیگ حوکم رەزاخان نگەران دەسڵاتدارەیل ئیرانی کردگەو هەر لە هەوڵ ئەوە بوینە رووژیگ لە رووژان زەفەر لەلی بارن، تا ئەوە بوی دویاجار لە جەنگیگ وەل هیزەیل ئیران رەزاخان یەخسیر کریاو خریا زیندان لە تەهران و ئەرا ماوەی ١١ ساڵ لە زیندان مەندو دویاخر ئازاد کریا.

وەلی لە دویا سەردانی ئەرا تەهران، رەزاخان لەناکاو دوبارە دەسگیر کریاو شوونگوم کریاو تائیسەیش چارەنویس سوارخاسەگەی نێرژی ئەرا هویچ کەسیگ ئاشکرا نەوی و کەس نەزانست رژیم پەهلەوی وە چ دەردریگ فەوتانەی و لەناوی برد.

واین له گوزەیشتە

کامەران چروستانی

هەر وەختیگ باس لە واین کریەید، یەکسەر چەمك ترس کەفیدە هویرمان و هەر وەختیگ باس لە ترس کەیم ئەوە تیەیدە هویرمان ك ئایا لە دیاردەیگ دیاریکریاگ و ناسریاگ رخمان چوود یا لەچشتیگ نەناسریاگ؟ یەکەمجاریش ترس لە مار ، مویش، کەسیگ دیاریکریاگ ، بەرزایی. وەلی دویەمجار ترس لە تەنیایی، ترس لە تیەریکی، وەبی ئەوەك بزانیم لەو تیەریکیە یا لەو تەنیاییە چە روی ئەیادن ئنجا ئەرا هەر یەکیگ لەو ترسەیلیشە جووره میکانیزمیگ تایبەت هەس لەوەر خودمقەیەتیکردن و پاریزگاریکردن.

وە شیوەیگ گشتی هس رخچگنیش یا ئەوەسە بەسیاسە ئەزموون خراو وەرین ژیانمانەو، یا لەنەوین ئەزموون و ئەگەرەیل ئایندە سەرچەوە گرید. وەلی هەرچوینگ بوود ترس میکانیزمیگ خودمقەیەتیکردنە ك لەژیانمان دروس بوود.

لەهەمان وەخت ترس بنەرەت فریە بتەویگە ئەرا ریشگ کوتان جورئەت ك لە قوناغ کورپەییەو دەس وەپی ئەکاو پاڵنەر بتەویگە ئەرا ئەوەك ئادەمیزاد توانای گامناین داشتوود وەرەو تاقیەوکردن پرووسەیل نەزانریاگ ژیان، مانای ئەوەسە هەرچەنی ترس لایەن خراو دیرید، وەلی وەل ئەوەیشا لایەن خاسیش دیرید.

ئەگەر هەر یەکیگ لە ئیمە تەماشای گوزەیشتە بکەیم، بیگومان هەزاران سەرکەفتن و ئامانج لەتی دوینیم، لەهەمان وەخت هەزاران شکەست و سەرنەکەفتنیش لە ژیانمان روی داگە.هەرچەنی ئەوەك فیشتر لە هویرمان مینیدەو تەنیا ئەوانەن ك نەخش گەورایگ داشتنە یا دیرن لە ژیانمان، وەلی ئی ئارەزووەیلە نەخشەیلیان گەورا بوون یا بویچگ، سەرکەفتگ بوون یا سەرنەکەفتگ ، کاریگەری تا ئیسە داشتوون یا وەچەواشە، ئەوە بیگومان لە بنەرەتەو یەك خاڵ گردیانەو ئەکا ك ئەویش هەوڵ و زوورانبازی ژیانە، ك ئەو هیزەسە وەردەوامی ئەیادە ژیان و لەناو ئی ژیانە جوور ئەندامیگ زینگ هیلیدەمانەو.

شکەستیش قەوارەگەی هەرچەنی گەورا بوود لە ژیانمان مانای ئەوە نیە ك ئیمە بکەیمنەی مەهانەو شیوەیگ نموونەیی ژیان تا حاڵ حاز بتویەنیم وە وەردەوامی لەتی بژیەیم، چوینکە ئەیە مانای کوشتن بەشیگە لە بەشەیل چالاکی ژیان ئادەمیزاد. مانای ئەوەسە ریگەچارە تەنیا ئاڵشتکردن دید و نوڕستمانە لە ژیان ئەرا ئەوەك لە میردەزمەی گوزەیشتە قورتارمان بوود.

ئایا نەوین کوڕ وجاخ کوورییە؟!

پەروین تاڵەبانی

ئایا تا چ رادەیگ ئی پەند پیشینەیلە راسە؟ کوڕ مایەی وجاخە ئەرا وەردەوامی ژیان؟ کوڕ مانای هەڵگر ناو باوگ و باپیرەیلە؟ مانای دویاررووژیگ رووشن و گەشە ئەرا دایگ و باوگ؟ ئەو خیزانە ك کوڕ نەیاشتوود وجاخی کوورە؟ ئەی ئەگەر دویەت داشتوود مانای چەس؟ ئایا گشت وەختیگ ژن مانای وەردەوامبوین ژیان نیە؟ ئمایەتکردن کوڕ ها بان کی؟ مەگەر هەر ژن نیە ك کوڕ ئەیەریڵد و هەر ژنیش نیە خوەیشگ و میمگ و داپیرەس؟ ژنەیل ئویشن ئیمە ئیچنە یاێ گرتیمنە ك نزا ئەرا هاورەگەزەیلمان بکەیم لەوەخت دوگیانی و ئویشیم و خودایا نەوبەری کوڕ بوود.

بیگومان ژن و پیاو تەواوکەر کوومەڵگان ئەرا وەردەوامی ژیان، کوڕ مانای وجاخ نیەو وجاخ ئەوەسە کی لە دویارووژ خزمەت داڵگ و باوگ ئەکا" کوڕ یا دویەت"!؟

لە کوومەڵگای کوردەواری گەورا دویەتەیل و مەندنەوەیان ئەرا خزمەتکردن داڵگ و باوگەو شەکەتیەگەیشی دیاردەیگە شاریاگ ئەرا خنکانن گوڵ ئارەزووەیل ژن، ك یەیش وەفایگ پڕ لە بەزەییە لە سروشت ژن. بیجگە ئەوەیش ئەگەر دویەتەگەیان شوی بکا هەمیشە بوودە سایەرکی ئەرا ماڵ داڵگ و باوگی و ئەگەر کەمئاز بوون دویەتە شویکردگەگەیان ئەیاد و دەسمیەتیان ئەیاد و چەودیری تەندروسی و کوومەڵایەتییان ئەکاو جوور ئەرك پیرووزیگیش زانیدەی.

فرەجار دوینید کوڕ ئی ئەرکەیلە جیوەجی ناکاو تەنانەت ژنەگەیشی بوودە وەربەس ئەرا خزمەتکردن داڵگ و باوگ شویەگەی، ك یەیش دیاردەیگ ناشرین کوومەڵایەتیەو بویەسە کلتوور.

لەیرە بایەسە بپرسیم ك ئایا کامیان وە وجاخ دانریەیڵد، کوڕ یا دویەت؟ دی لەیرە بایەسە بزانیم ك کوڕ وجاخ نییە، چوینکە نموونەی ئەو دویەتەیلە فریەن ك هەمیشە خزمەت وە داڵگ وباوگ کەن.

وەل ئەوەیشا دوینیم نموونەیی ئازایەتی ژن ك شانیەت ژن نیشان دەن لە کوومەڵگای کوردەواری فرەن ئەو ژنەیلەو فرەگیش کوڕەیلیان وەناو داڵگەیلیان چڕن، ك ئەویش لە ئاکام شەکەتی و ئەرکە قورسەگەی ئەو ژنە بویە ك لەیوا کردگە ئەو نازناوە وەپیەو بلکیەیڵد، هەر لەوەر ئەوەیش بایەسە بزانیم ك نەوین کوڕ مانای وجاخ کووری نیە.

ژیانیگ لەکەدار لەسای درامەت

دانیال حەسەن عەبدوڵڵا

ژیان لەبان ئی گووشەی زەویە پڕە لە خوەشی و تەنگی، لە بەرزی و نزمی، لە شکەست و سەرکەفتن، لە ناوداری و بەدناوی...هتد، وەلی ئەوەك جی سەرسڕمەنینە ئەوەسە ك مەردمان فریەیگ دڵ وەی دونیا خوەش کەن وەبی ئەوەك هساویگ ئەرا عاقبەتیان بکەن، هەر وەو خاتریشە دوینید کەسەیلیگ هەن باوەڕیان ئەوەسە ك دارایی و زینەت ئی دونیا چارەی گشت کیشەو گرفتیگیان ئەکاو ئەرا هویچ کیشەیگ هەوەجە وە کەس ناکەن، وەل ئەوەیشا ئیچنە هویرەو کەن گیرفانیان گشت عەیبەیگیان شاریدەو!!

بیگومان ئادەمیزاد لەگشت وەخت و دەورانیگ هەوەجە وە بەرزەوکردن رادەی بار ئابووری خوەی دیریدو هەوڵ ئەوە ئەیاد هەمیشە گیرفانی پڕ بوود تا هەوەجەیل ژیان و گوزرانی وەپی پڕەو بکاو بتویەنید لەسای وە شاد و بەختەوەر بژیەید، ك یەیش هەق گشت کەسیگە لەی جوورە هویرەو بکا.

وەلی شیوەی ژیان لەیرە دو جوورە: ژیانیگ پایەدار پڕ لە کەرامەت، ژیانیگیش لەکەدار لەسای درامەت.ئەوانەگ باوەڕیان ئەوەسە ك گیرفان و داراییان عەیبەیلیان پووشید، ئەوە تەنیا خەیاڵیگەو دڵ خوەیان وەپی شادەو کەن، ك هەرچەنی کەسەیلیگ هەن ریز و حورمەتیش لەلیان گرن و تارادەیگ دەسەو سینەیش وسیەن و سەریش ئەرایان چەمنن، وەلی تویەنیم بویشیم چشتەیل فریەیگ تویەنید وە پویل چارەسەر بکەید تەنیا شانیەت و کەرامەت ئادەمیزاد نەود وە موڵك دونیا قەرەبوو نیەود.

لە ناو کوومەڵگایەیل کەسەیل فریەیگ هەن ناوبانگ دیرن لەئاکام خوەشرەفتاری و سادەیی، وەلی وەل ئەوەیشا نورڕید لایەن داراییان تەواو نیەو نەدارن، کەسەیلیگیش هەن خاوەن دارایی و خوەشگوزران، وەلی لەکەدارن و رەفتار و کردەوەیلیان ڕی لەلیان گرتگە وە چەو ریز و حورمەتەو تەماشا بکریەن و شایستەی سەنگ قورسی نین لە هویچ وەختیگ . وەلی ئەوەك هەر وەخاسی ناو دەرکردگە هەمیشە هەر جوور تەلای ساقەو هەر ریز و حورمەت خوەی دیرید.

دارایی ئادەمیزاد لەکەدار و بەدرەفتار نیەودە هووکار وەدەسهاوردن متمانەو دڵنیایی یا کەسایەتی باوەڕ وەپیکریاگیگ ، چوینکە گوزەیشتەی پاك نیەو مەحاڵە بتویەنید لەکەیلی وە پویل و دارایی پەردەپووش بکا، هەر وەو خاتریشە دوینید هەمیشە دیار و ئاشکران لەناو مەردم کومەڵگاو هەرچەنی دەوڵەمەنیش بوون هەر ناویان زڕەو کردەوەیلیان دیارە.

بوغز و کینەت ئادەمیزاد

رەنجدەر ئاوارە

رەفتار و کەسایەتی و هەڵسووکەفت ئادەمیزاد پڕە لە سفەتەیل جووراوجوور، ئمجا لە کەسیگ ئەرا کەسیگ تر شیواز ئەو رەفتار و هەڵسووکەفتەیلە جیاوازەو هەر ئەوەیش بوودە ماەیی دەسنیشانکردن کەسایەتیەگەی.ژیان کوومەڵایەتی لەگشت دونیا بڕیگ مەردم پەیوەس ئەکادە یەکەو، ك وەجووریگ وەردەوام ئاگادار یەکتڕی بوون و هەواڵ یەکتڕی بزانن و بڕیگیشی لەوەر هامشووکردن و دیدار هەمیشەی ناونیان تویەنستنە لە شیواز هەڵسووکەفت و رەفتار یەکتڕی وە ئاسانی بڕەسنەو.من سەرم سڕ مینید لە کەسەیلیگ ك هەمیشە ئی دڵە ك خودا وەپیان داسەی ئەرا ئەوەك بکەنەی شوون و میلکان سووز و خوەشەویسی و نیازەیل پاك و بیگەرد، وەلی دوینید وە چەواشەوە کردنەسەی کویزەی کینەت و نیازەیل پیس نا ئنسانی!!ئی رەفتارە بیجگە ئەوەك هەمیشە پەتایگ کوشندەو نائنسانیە، وەل ئەوەیشا فرەجار لە سیمای ئەو کەسەیلە ك هەڵگر ئی سفەتەنە وە ئاشکرا دەرکەفید، لەهەمان وەخت شوونەواری وە روخساریشەو دیارە، چوینکە جار لەیوا هەس تیکەڵ بوود وە حەسرەت کاڵ بی قانجاز.دویرەوخستن کینەت لە دڵ ئەو کەسەیلە ك ڕیخ برایی وەلیا نانەسە چاڵ و ئەرا یەك چرکەیش دەسوەرداری نین، هویچ هەوڵ و تەقلایگ ئەرای بەرهەمدار نیەو کەفتە پشت مەرز ئیرادەی کۆنتڕۆڵکردن، هەر لەوەر ئەوەیش نوڕید کەسەیلیگ هەن چەویان برایی و سەربەرزی و سەرکەفتن کەسەیل تر نیەوینید، وەتایبەت لەناو کەسەیل قەوم و خیش، چوینکە جوور ئەوەك لە سەرەتا ئاماژە وەپی کردم ئی جوورە حاڵەتەیلیگ فیشتڕ کەسەیلیگ ناسیار و نزیك هس وەپی کەن.لە رووژگار ئمڕوومان مەردمانیگ هەن وە ئاشکرای دژایەتی کەسایەتی و مەردایەتی و ریز و حورمەت کەسەیلیگ کەن ك تارادەیگ کینەت فرەیگ لەوەرانوەریان گرتنەسە دڵ، وەلی دوینید وەڵ ئەوەیشا لە وەرانوەرد خەنن و لەپشتیشەو نەیزە لەلید وەشنن و هەمیشە وە شکەستد شاد و بەختەوەرن!!وەلی ئیمە ئویشیم مەرد بایەسە مەرد بوود و شانازی بکا وە سەرکەفتن قەوم و خیش و دووس و رەفیق، نەك هەمیشە بوغز و کینەتی وژدانی لەق بکاو لەناو گیژاو بەدرەفتاری و بەدکاری بژیەید.

نەخش ژن لە بنەماڵە

عەلی قائمی

ژن لە ژیان بنەماڵەیی وەپرسیاریەتی گەوراتر لە پیاو دیرید و ئەو پایەی ئاینیە ك ئسلام ئەرای دیاریی کردگە لە پایەی سەرۆکی و وەرپرسیاریەتی گشتی وەڕێەوبەرەیل فریەیگ گەوراترە.
ئەو لەلایگەو وەرپرس وەڕێەوبر ماڵەو لەلایگ تریشەو وەرپرس ئمایەتکرن منالە، ك وەڕێەوبردن ئی هەردوگ ئەرکە فریە قورسە.
ژن وەڕێەوبەر ماڵە، وەلی سیستم ژنسالاری قەبول ناکریەێد، ژن نادێ گومان بکا ك وەڕێەوبەر کاروبار ماڵ ئەرا ئەو سووکایەتی ئەیەرید یا ئەرا ئەوەك هەق وەرانوەری داشتوود دی بایەسە فەرمان بکا لە وەڕێەوبەرایەتیەگەی.
ژن لە ژیان بنەماڵەیی وەرپرسیارێتییگ گەوراتر لەپیاو دیرید جوور ئەوەك لە سەرەتا ئاماژە وەپی کردیم، ئمجا لە دید کەسەیل فریەیگەو کارکردن ژن لە دەیشت ماڵ ك ئەرکیگ شەرعیە، وەلی وە نادروس تاریفی کەن، چوینکە ئی کارە نەك هەر تەنیا بوودە هووکار دویرەوکەفتنی لە ئەرك سەرەکی خوەی،
بەڵکوو ژیان هاوسەرییش ئەخادە مەترسیەو، هەر لەوەر ئەوەیش کەسەیلیگ باوەڕیان ئەوەسە ئەرك ژن تەنیا وەڕیەوبردن ماڵ و منالٚ و ژیان بنەماڵەس.
کەسەیلیگ هەن زووان و هەڵسووکەفتیان وەل مەردم خاسە، وەلی لە پەیوەندی وەل هاوسەرەیلیان هەڵسووکەفتیان خراوەو لەیوا زانن ك بنەمای ژیان ئەوەسە ك تەنیا قسەی خوەیان بچەسپنن لەبان هاوسەرەیلیان، یەیش وەبی ئەوەك بزانن ئەو کارە چەنیگ شوونەوار خراو دیرید لەبان ژیان هاوسەری.
نەخش ژن لە ژیان بنەماڵە فریە وە کەڵکە و بوودە هووکار هانداین هس سووز و مەیل هاوسەر و مەیلداری فیشتر وە کار و ژیان هاوبەش، هەر لەوەر ئەوەیش هەوڵدایدنمان لەژیان بایەسە ئەوە بوود ك خاڵەیل خاس هاوسەرەیلیدان بوینین نەك عەیبەیلی، لەجیای ئەوەك قسە وەپی بکەید لبان کردەوەیلی، تاریفی بکە.
تاریفکردن هاوسەر یا ستایشکردنی، شادی ئەخادە دڵی و لەیوا وەپی ئەکا فیشتر هەوڵ بیەیدو خوەی خەریك بکا ئەرا سەرکەفتن فیشتر و لەهەمان وەخت سەرکەفتنەیلی بتەوتر ئەکا، ك یەیش مانای وەردەوامی ژیانەو نەخشیگە بنەمایی و کاریگەر لەژیان هاوسەری و پەرەداین وە هەوڵەیل وەردەوام.

دیاریکردن وەخت ئەرا مردن

عەبدوڵڵا تەوفیق

هەرچەنی وجوود و مردنمان لەگشت چشتیگ ڕاسترەو هویچ ئادەمیزادیگ نیە ك بتویەنید خوەی لەلی قورتار بکا، وەلی وەل ئەو هەمگە خوەشی و ناخوەشیەیل ژیانیشە ئیمە هەمیشە هەوڵ ئەوە ئەیەیم ك وە پیری بمریم.

تا ئیسە لەجەهان فریەجار مەسەلەی مردن وە پیریەو پەیوەس کریەید، ك دی هویچ ماوەیگ لەتی نیەمینید و مردن نزیکەو بویە، ئمجا ئایا هس کەسیگ گەورا عومر یا پیر چوینە ك لەو قوناغە نزیکەو بویە؟

ئیمە وەشیوەیگ گشتی ئارەزوومەندیم وە مردنیگ بی ئازار، هەر لەوەر ئەوەیش فریەن ئەوانەك وەبی ئازار مرن، وەل ئەوەیشا فرەجار مردن وە شیوەیگ ئەیاد ك فریە ستەمە بڕیار بیەیم ك چوین ژیانمان کووتایی وەپی بایدو مردن نزیکەو بوود.زوورممان ك پیر بویمن مەگەر بەخت داشتویم ك جووریگ لە نەخوەشی لە جەسەمان نەودو دەواو دەرمان لەماڵ نەیاشتویم، ئەو کەسەیلیشە ك نەخوەشیەیلیان سەختترە لە مەردمانیگ تر، ئەوە بیگومان هەوەجەی فرەیگ دیرن وە مقەیەتیکردن چ چەودیری پزیشکی یا چەودیری کوومەڵایەتی.لەوڵات و کلتوورەیل فریەیگ ئەرا چەودیریکردن ئەو نەخوەشەیلە ك لە مردن نزیکەو بوینە فریەجار باس لە دەرمان کریەید، وەتایبەت لەوەخت سەرەمەرگ نەخوەشیگ . دەرمان ژان شکن جوور مۆرفین ئەرا وەخت سەرەمەرگ جارجاریگ ئەیەرنە کار ئەرا ئەوەك مردنیگ بی ئازار بوود، لەهەمان وەختیش لەوەر ئەوەك قەوم خیش نەخوەشەگە ئەو نەخوەشە وەو حاڵەو نەدوینن ك لەشوون مردنی شوونەوار فریەیگ لە دڵ و دەروین دووس و خوەشەویسەیلی بیلیدە جی.فرە گرنگە لەوەخت نەخوەشی یا سەرەمەرگ لایەنەیل" کەسایەتی، شیوەی ژیان، حاڵەت دەروینی، حاڵەت جەسەیی و کوومەڵایەتی کەسەگە لەوەرچەو بگیریەید جوور لەوەخت ئاسایی.

ئادەمیزاد هیمان وەتەواوی نازانید ك کەسیگ لە سەرەمەرگ یا لەوەخت مردنی قسەی مەردم ژنەفید یا هسکردنی چوینە. ئیمە تەنیا لەڕی ئایین و شارەزاو مامۆستایەیل کتاو ئاسمانیەو ڕینمایی وەرگریم، ئیمە وەگوورەی زانست وە تایبەت لە کلتوور خوەمان و کلتوورەیل تر فریەیگ غەڵەتەیل یەکجار فریەیگ ئەکەیم وەرانوەر نەخوەش یا کەسیگ لە سەرەمەرگ، تەنانەت پزیشکەیلیش وەخت دیاری ئەکەن ك نەخوەشەگە کەی مرید!

دیاریکردن وەخت لەڕوی دەروینیەو کاریگەری فریە خراویگ دیرید ڕاسەوخوۆ لەبان نەخوەشەگە، ئنجا ئەوە دەرکەفتگە ك هەنای پزیشك وەخت دیاری ئەکا ئەرا مردن، ئەوە لەو ماوە دوینید نەخوەشەگە رووژەیلی هساو ئەکاو هس وە نزیکەوبوین مردن خوەی ئەکاو ئویشیدە خوەی ئەوەنە لەوەختەگەم مەندگە ئەرا مردن، ئنجا ئایا چەو نەخوەشە لەو ماوەی چەنیگ ترس لەلای پەیا بوود ك رووژ بشمارید ئەرا مردن خوەی.بیگومان ئی جوورە دیاریکردن وەختەیلە ساڵەیلیگە قەیەغە کریاگە لە زوورم وڵاتەیل، چوینکە کاریگەری خراو لەلی کەفیدەوەو هس وە چشتەیل فریەیگ ئەکا، وەل ئەوەیشا نەخوەشەیل فریەیگیش هەن تویەنستنە ڕوی وەڕوی قسەی پزیشکەیل بوونەوەو هاندەر گەورایگ داشتنە دڵیان خوەشەو بکا ئەرا وەردەوامبوین لە ژیان و ئەوانە تویەنستنە سەربکەفن لەبان نەخوەشیەیلیان.

ڕەنگینی سەرچەوەی خەیر و دووسداشتنە

بەشیر خەڵەف

ڕەنگینی یەکیگە لە دیمەنەیل و تایبەتمەندیەیل ژیان، گشت چشتیگ ڕەنگینە لەی دونیا، چوینکە خوداوەند گەورا دروسکەر ئی دونیای پڕ جوانییەسەو دووس جوانی دیرێد، ئمجا دامەزرانن دروسکریاگەیل خستگەسە ژێر پەیمانەسازی تایبەت پڕ دقەتیگ و گشت چشتیگ لەتی وە پەیمانە داگە.

ئەفلاتۆن فەیلەسووف یۆنانی وتگە: جوانی و خەیر و هەق گشتی یەك ڕاسیە، ئەو چشتە جوان نییە ك لەبان ناهەقی بوود، ئمجا هەر لەوەر ئەوەیش جوانی ك هەمیشە هەق و خەیرە، هویچ وەختیگ وەل بەد و گەناتەکار یەکەو ناگرن ك هەمیشە دڕندەن لە گشت کردوەیلیان و لەو زەرەدەیلە ك رەسننەی مەردم و میللەتەیل.

پەیوەندی ئادەمیزاد وە سروشتەو، پەیوەندییگە دووسانە، یەیش لەوەختیگ ك سروشت لە بنەڕەتەو جوانی و هەق و خەیرە، ئادەمیزاد هەر لە بنەڕەتەو پیکهاتگە لەو سروشتەو هس وە ڕەزامەنی ئەکا لەوەردەم ڕەنگ و شیوەی ئەو سروشتە، دی ئەگەر لە حاڵەتیگیش ئەو هسە لەلای پەیا نەوی، ئەوە بیگومان وە ناتەواو تەماشا کریەید لەوەختیگ هس وەو گونجیان و ڕێکخستنە نەکا. بیگومان ئیمە لە هەر شوونیگ بژیەیم جوانی ها دەورگردمان و تامی کەیم و دوینیمنەی لە ئاسمان پاك بیگەردو ئەو ئاسارەیل جریوەدار و ئەو مانگە ك دونیا رووشنەو ئەکا، تام جوانی لە تەم و هەور و زەڕینەو سیمینە ئەکەیم، تامی لە تکەی واران و تیەنگ شکانن خاك ئەکەیم، تام جوانی لە چەو ئاسك و زەردەخەنەی مناڵەیل و ڕەنگ ماسیەیل و کنار دەریایەیل و لمەیل تەلایی و باخ و بوسان و گوڵستانەیل و گوڵەیل نازگ و سەوزەڵانی و دارەیل بەردار و بەرزی دارە خورمایەیل ئەکەیم. وە هەر حاڵ شایەت جوانی پەیوەس بوود وە ئادەمیزاد یا ئاژەڵ و کوچگ و کویەو دەریاو ئاسمان و تەنانەت هەور و پیکهاتەیلی جوور واران و وەفرواریـن، یا گوزارەیگ ئنسانی بوود لە هونەرەیل جوراوجوو، یا پەیوەس بوود وە لایەن ماددی یا هسکردن و لایەن ئەقڵی و ماریفی، یا پەیوەس بوود وە ئەزرەت و بیدەنگی یا پەیوەس بوود وە روخسار جوان و جەسەی جوان یا شانۆیگ یا پارچەیگ مۆسیقای جوان یا تابلۆیگ هونەری یا باخچەیگ سروشتی ك دویاخریش دەس ئادەمیزاد وەپی ڕەسیە.هەر لەوەر ئەوەیش تویەنیم بویشیم ك جوانی سەرچەوەی خەیر و خوەشەویسیەو شایەت ئادەمیزادیش تەنیا دروسکریاگیگ بوود ك فیشتر هس وە جوانیەیل ئەکا وەل ئەو هەمگە مەینەتی و ناخوەشیە ك وەپیەو گوزەر ئەکا.

خاڵوان من

سەعید عبادەتیان

خاڵوان من ڕەو دێـــرن
ماڵ لە پێشت شەو دێرن
ئەسپەیـل کەو کەو دێرن
باڵ بووراخــــەباڵێیان
تاف ئاوەیلە یاڵێیان
پەرچین نەێرێ باخێیان
چووڵ نییە چەرداخێیان
بانەیل گۆڵوەنی دێــرن
دەیشت هزار کیەنی دێرن
کەو کەوەخۆدایان
خوەشە نیشتن لەلایان

هەنایگ تۆ هەیدو گورانی چرید

ئەحمەد ئەڵماسی

هەنایگ تۆ هەیدو
گورانی چرید

هەنایگ گوڵاڵە
سەرمەسەو عاشق
لە کویەی پەڕاو
بوڵبوڵ ناو دڵێ
تەکان نیەخوەێ ئاو
هەنایگ داڵاهوو
بەرزە چوی ئاهوو
جەم عرفانە
جفت خەزاڵ چەوێ
دارەیل سەوڵێ
هەنایگ ك چنویر

تام زنەی دەێ

بێستوین هەر باس
لە عشقەگەێ کەێ
هەنایگ ك سیروان
بێدەنگ بێدەنگێگ
باس یاری کەێد،
ئاو ئەڵوەن داستان
عاشقەیل بەێد و
پرشنگ لە خوەر خەێد
هەنایگ پیرمووسی
توپەیل وەدەمەو
گشتێ تەرەکنێد
هەنایگ لە ناو دکان داوەو

ئاهوو بووم ئڕاد

موحەمەد جەواد موحبەت

ت بووە سەییاد، ئاهوو بووم ئڕاد
یا شکاربان شاهوو بووم ئڕاد
تا درایدن جوور مانگ چوارده
ئیسە جافی بویشم: ئاسوو بووم ئڕاد

تا بزانی ڕاس ڕاس دووسییم
جوور شاهین ترازوو بووم ئڕاد
ت وە تیژی قسیەگاند پەێکولە
م گوڵ شەودەر نە! هیروو بووم ئڕاد
بەو وە شوونم جوور بەڵگ بان ئاو
بیلە من ڕێخ بن جوو بووم ئڕاد
ئێ زرانی ژانە هەرکار خوەمە
بەس ك هەر شەو سەر وە زانوو بووم ئڕاد

هەم خوەشی هەم سەرخوەشی هەم دڵخوەشی
د□ وڵم کە! جوور یاروو بووم ئڕاد
تا نەتووری ئەر چ تاڵم جوور ژار
گیان شیرین! ئێ ڕوو ئەو ڕوو بووم ئڕاد
ڕووژ ئڕاێ ڕووژی بچووم و بامەوە
شەو ئڕاێ لانەێگ پەل و پوو بووم ئڕاد
کی تویەنێ بووڕێدن ئێ دووسیە
عاشقم هەر چەن کوتەڵکوو بووم ئڕاد

دەنگ سەر تەرزێگ
گووش ئی دنیا
گشتێ لاونێد
هەنایگ بەڕویسان
پاداسە گەز و
هەرگز نیەچەمیەێد
هەنایگ دەر قاپی

قەرەسرد وازەو من
نیشمە تماشاێ
تاریخ خوەمەو

هەنایگ هانیتا
چڕێد و ئویشێد
بچیم تا قەسڵان
قومێگ ئاو بخوەیم
هەنایگ تاقوەسان
ئەسبەگەێ زینەو
چوودە شکار ئەهریمەنەیل گەن
هەنایگ تویشامی
بوودە تەك کتاو
دەرس عاشقی
من نیشمە □ێر
سایەڕیەێ دارێگ
وەدەنگ بەرزێگەو

کیشم هاوارێگ :
تو چەنێ گەورایڵ
ئەێنیشتمانم

چەنێ گەوهەر ناز
خەیدە ژیانم....
لە سەر کویەیلد
گوڵ گوڵ ڕووشنای
ترویسکەێان تیەێد
ئەو ترویسکەیلە
ئاواتەیلمن
دڵخوەشی گیان و زندەگانیمن ....
دڵخوەشی گیان و زندەگانیمن

موبارەکد بوود!

ماجد سوێرەمەیری

راسە ئیمە لە سەردەمیگ ژیەیمن ك بەهایەیل بەرز ئنسانی ڕویەو کزی چوینە و پەیوەندیەیل ناونی مەردم سەرد و سرەو بویەو ئیاکە وەچەو گومان وبی متمانەیی نووریدە ئەواکە، وەلی هەمان ئی ژیانە ئەزموونەیل فرەو فراوانیگ لەتی پەیا بوود ك هیلیدەمان هەمیشە وە وژدان و وەگوورەی ئەو متمانە کار بکەیمن ك شایە﴾ لە ئاخرەو وەنەف و بەرژەوەندی خوەمان بشکیەیدەو، و هەرگز چەو نەوریمنە مەردم نامەرد و گەن و بەدرەوشت و نەکەیمنەیانە نموونەیگ ك لەسەر بنەمای ئەوان هەڵسوکەفت و ڕەفتار بکەیمن و هەمیشە کارخوەمان وەدروسی تا سەر بووەیمن، و لەوە دڵنیا بویمن ك خاسی قەت گوم نیەود و خراویش ئاکامی هەر وەك خوەیە..

ئەرا ئەوەگ نموونەیگ لەی باوەتە باریمن تا مەسەلەگە ئەرادان نزیکەو بکەیمن ئی وەسەرهات کوڵە ئەرادان هاوردیمنە، بەشکەم بوودە مایەی دوبارەهویرەوکردن لە هەڵسوکەفت و ڕەفتارەیل ژیانمان.

ئویشن ماڵسازیگ بوی لە کۆمپانیایگ کارکردیاد... وەختی چویە ناو سن وساڵەو داوا لە خاوەن کۆمپانیاگە کرد تەقاوتی (خانەنشینی) بکەید؛ تا باقی عومری وە ئارامی و ڕەحەتیەو وەل ژن ومناڵەیلیەو بووەیدە سەر.

خاوەن کۆمپانیاگەیش هەوڵ وەلیەو دا تا لەی بڕیارە واز بارید؛ هەتا وتەپی مەعاشەگەد زیادکەم... وەلی کابرا رازی نەوی و پاداگرد لە بان بڕیار خوەی.

خاوەن کۆمپانیاگەیش ناچار بوی تەقاوتی بکەید، وەلی مەرج نا وەری... ئەویش ئەوە بوی ك یەك ماڵ فرە خاسیگ ئەرای بسازید ك ئەرای دووسیگ عەزیز خوەی توایدەی، و وەختی ئیکارە ئەنجام بیەید دی هویچ لەلی نیەتواید وتەقاوتی کەید.

کابرای ماڵسازیش ناچار بوی و وەزوور وەی کارە رازی بوی؛ و چوینکە زانست ئەیە دویاکارە ك ئەرا خاوەنکارەگەی ئەنجامی بیەید، هات کارەگە وەهەرچوینیگ بوود ئەنجامدا، ئەنجامیش ماڵیگ ناشرین سازی تاگەر جاریگتر خاوەنکارەگە داوا لەلی نەکەید وەردەوامی بیەیدە کارکردن لە کۆمپانیاگەی...

وەختی کارەگەی تەمام کرد و چوی ئەرا لای خاوەنکار و وتە پی ئمڕوو دویارووژ کارکردنمە لەی کۆمپانیا؛ چوینکە ئەو کارە ك داوای لەلیم کردید تەمام بوی و ماڵەگە ئەراد سازیم و یەیشە کلیلەیل ماڵەگە، وەلی لەی وەختە و دویر لە خەو وخەیاڵ کابرای ماڵساز، خاوەنکار وت ئی کلیلەیلە بیلە لای خوەد و ئەو ماڵیشە ك سازیدەی تواستم بکەمەی دیاری کۆمپانیاگەمان ئەرا کارمەندیگ ك عومر خوەی وەلمانەو پیر کرد: موبارەکد بوود!!

من و تۆ

ئاراس جەواد

مـن و تـۆ، ئەسیـر دەردیـم
مـن و تـۆ هـەنـاسسەردیـم
مـن و تـۆ تـەنیـایْ تـەنـیـا
لەنـاو ئی گـیـژاوە گەردیـم

من و تـۆ ڕێگ هـەڵوژانـیـم
ك لەتێ مـەحکووم ژانـیـم
ئەڕا گـوڕ گـردن ئـاگـر
من و تـۆ خوەمـان سزانـیـم

مـن و تـۆ پـڕ لە پەژارە
دەردمـان هـزار هـزارە
مـن و تـۆ لەهەر وڵاتێ
وەپـیـمـان ئـویـشن "ئاوارە"

من و تـۆ ئەسرەیل هـەوریـم
مـن و تـۆ واران جەوریـم
دڵـتەنگیم، وەلێ نیـەواریـم
من و تـۆ هـوکارەیْ سـەوریـم

HAPPY NEW YEAR
2014